

szél-járás

XVIII. ÉVFOLYAM 3. SZÁM • 2025. DECEMBER

Görföl Jenő főszerkesztő (Pozsony)
Böröndi Lajos (Feketeerdő)
Deák Ernő (Bécs)
Hornyák István (Pozsony)
Kovács László † (Egyházgelle)
Tuba László (Mosonmagyaróvár)
Uzsák Zoltán (Mosonmagyaróvár)
Végh László (Somorja)
Zsódi Viktor (Mosonmagyaróvár)

SZERKESZTŐSÉG:

Bratislava – Pozsony,
Námestie 1. Mája 10/12, 815 57 Bratislava
E-mail: csemadok@csemadok.hu

Feketeerdő, Erdőalja u. 11. 9211.
mosonvarmegye@gmail.com

Wien – Bécs, Schwedenplatz, 2/I/8.
Levélcím: A-1011 Wien, Postfach 358.
E-mail: becsi-naplo@aon.at

A CSEMADOK megbízásából kiadja
a Mosonvármegye Lap- és Könyvkiadó,
9211 Feketeerdő, Erdőalja u. 11.
E-mail: mosonvarmegyekft@gmail.com
Országos Takarékpénztár,
IBAN HU2811737076-23736474-00000000
BIC: OTPVHUHB

*Előfizethető a fenti bankszámlára való
utalással, előzetes vagy utólagos számlázással.
Egy évre a négy szám 4800 Ft, illetve 12 euró.
Sárga csekk a kiadó címén kérhető!*
mosonvarmegyekft@gmail.com

ISSN: 2060-3886

Megjelenik a Palatia Nyomda és Kiadó Kft.
gondozásában (9026 Győr, Viza u. 4.).
Felelős vezető: Radek József ügyvezető.

Kiss Beáta

Öröm a Csemadokban

3

irodalom

Bobory Zoltán

A hetvenéves Száraz Pál köszöntése

4

Száraz Pál

Hajnali hó

6

Hornyák István

A londoni Fornarina (regényrészlet)

8

Böröndi Lajos

Búcsú S. Csoma Jánostól

18

S. Csoma János

*Lét-nemlét?
Hat sor a feljebbvalóhoz
Álom (versek)*

19

Horváth Gábor Miklós éjszaka
*mintha
nap
művész
záróra (versek)*

20

Görföl Jenő

A magyar nyelv hete a Felvidéken

22

Tóth László

*Üzenet a magyar nyelv hetét
ünneplők részére*

24

Cseh Károly

*Tavaszi Triptychon
Áprilisi ikon
Rombusz és szív (versek)*

26

honismeret

Böröndi Lajos

Emlékezés Rubinek Gyulára

27

képzőművészet

Böröndi Lajos

Bárdy Margit emlékezete

32

barangoló

Görföl Jenő

Séta Jókai (emlékek) nyomában

38

évforduló

Simon Zsuzsanna

Kétszáz éve született Ostermayer Károly

51

>>

szélfúvás

- Szakály Sándort köszöntötték
hetvenedik születésnapján 54
- Kaszás Kornél Pozsonyi anziksz 58
Tőzsér Árpád 90. 61
Idén is találkoztak a helytörténészek
Udvardon 62
- A sortűz áldozataira emlékeztek
Mosonmagyaróváron 64
- Közelebb hozni az embereket
a természethez 66
- Mezey László Miklós A tűnődő kötél táncos 69

Bős / Gabčíkovo

Szenc város

CSEMADOK

Mosonvármegye Lap- és Könyvkiadó

Öröm a Csemadokban

Amikor egy újság hasábjain keresztül szólunk egymáshoz, nélkülözzük a személyes találkozás varázsát, a kézfogást, az összefonódó tekinteteket. Mégis, oly kincs van a birtokunkban, mely összeköt minket – ez pedig az édes anyanyelvünk. A magyar nyelv napja, november 13-a, de a magyar szórvány, majd januárban a magyar kultúra napja is arra ösztönöz, hogy újra és újra átgondoljuk, erősítsük, megerősítsük egymásban ennek örömet.

A Csemadok küldetését sokan, sokféleképp megfogalmazták már. Sőt, azt is mondhatjuk, küldetésének több része is van. De ha lehet kiemelni a legfontosabbakat, akkor az első helyen mindenképp a magyarsághoz való tartozás erősítése, illetve az anyanyelvhez való ragaszkodás, annak szeretete és tisztelete kell legyen. Az anyanyelv az – a lelkünk legmélyéből fakadó – ősi eszköz, mely segítségével a legőszintébben, a legszebben, a leghitelesebben tudjuk kifejezni mindazt, amik vagyunk. Egyénként, családként, közösségként.

A nyelvvesztés olyan folyamat, mely a szórványosodó közösségeket leginkább sújtja. A felvidéki magyarság ebben nem kivétel. Tudvalevő, hogy az itt élő magyarság és a többségi nemzet kultúrájában, vallásában, hagyományaiban és részben történelmében rendkívül közel áll egymáshoz. Az identitásunkat ezért elsősorban anyanyelvünkben éljük meg. (Látványos és érthető a különbség, ha összehasonlításként a csángó népeiségre gondolunk, akik közül sokan már nem is beszélnek magyarul, de identitásukban megőrizték származásukat, hovatartozásukat, katolikus hitüket). A magyar nyelv jelképezi mindazt számunkra, amit felvidéki közösségünk az évszázadok során kultúrájában megteremtett, értékeket a múltban és ma.

Nos, a Csemadok szerepe épp ezért nagyon fontos. Az anyanyelvű kultúra művelése, a rendezvényeink, találkozásaink egyazon célt szolgálnak. A közösség tagjai, akik itt találkoznak, magyarul szóljanak egymáshoz, erősítsék és támogassák nemcsak a nyelvet, hanem azt a szerepet is, melyet életünkben betölt.

Egy-egy civil szervezet nagy társadalomformáló erő. Egy akkora szervezet esetében, mint a Csemadok, felelőssége különösképpen nagy. Hisz több tízezer ember, a családok, falusi vagy városi, iskolai közösségek, templomi gyülekezetek és még sokak életében van jelen. Így a nyelvhez való viszony alakításában nagy a jelentősége.

Szervezetünk életében a másik igen fontos pillér a megmaradásba, gyarapodásba vetett hit erősítése. Oly korszakban élünk, amikor a felgyorsult világ, az emberek közötti számos konfliktus, a közösségi médiák hatása, a gyorsan változó, negatív irányba forduló politikai élet mind - mind elbizonytalanítanak minket. Nehéz lépést tartani a gazdasági, ipari, technológiai fejlődéssel, melynek mellékes hatása a hagyományos közösségek felolvadása, szétesése. Sőt, maga a hagyományos életforma is változik, háttérbe szorul. Keveset találkozunk, nem élünk közösségi életet. E körülmények között sokan bizonytalanodnak el, és talán úgy érzik, kultúránk is veszélybe került. Itt kapcsolódik össze az anyanyelv és a nemzeti megmaradás, a hit és gyarapodás. Összekapcsolódó fogalmak, erőt és kitartást sugároznak, ha megéljük őket. Mert mindaz a negatív hatás, mely ér minket, semmissé válik, ha erősek vagyunk. S mi tesz minket erőssé? Ha tudjuk, kik vagyunk, honnan jöttünk és hová tartunk. A nemzet, a közös nyelv, a lelkek és életek kapcsolódása az erős kötelék.

A Csemadok ebben a folyamatban tud csirizzé, összetartó erővé alakulni. Rendezvények sokasága szolgálja ezt a célt. Legyen az folklór, költészet, zene, színház, egyéni és csoportos, társadalmi erővé válik. Ezt vállaltuk, ezt cselekedjük. Bízom abban, hogy szervezetünk tagsága, a hozzánk kapcsolódó emberek sokasága érzi és átérzi ennek a küldetésnek fontosságát. Ennek jegyében kívánom a kedves Olvasóknak, családtagjaiknak, legyen kedvük és hitük, bízzanak a bennünk duzzadó erőben, és legyen Önökben – bennünk sok-sok öröm. Öröm a jól végzett munkában, nyelvünk szépségében, kultúránk gazdagságában. Öröm a Csemadokban.

Kiss Beáta, a Csemadok elnöke

A hetvenéves Száraz Pált köszöntjük

Bobory Zoltán

Befejezetlen mondat

Száraz Pálnak

Amikor az utolsó kanyarból ráfordulunk
a végső, ködbe vesző egyenesre,
Isten arra int: hagyd a kétségekkel teli,
mindig is csalfa, ismeretlen jövőt,
nézz hátra, idézz fel minden állomást, szakaszt,
a nevetve legyőzött akadályokat,
az út mellett vizet adó barátaidat, kik mikor
megpihenhettél ott ültek melletted,
fogták kezedet, vigyázva, el ne takarják a napot,
s megszentelt kenyérrel etettek.

Tudod, hiszed, fákat ültettél, virágokat, adtál
gyermekeket – Isten kegyelméből – és neki!
Így lehet benned béke, és hiheted
mindezért kezét nyújtja, ölelésre, hogy érezd,
veled teszi meg a kanyar utáni szakaszt,
hogyan tud, hidd, nincs vége, csak lesz
egy megálló, ahol újra kenyér és víz vár,
tenyeredbe érzed mindenki szívdobbanását,
akik szerettek. Mosolyogva indulsz tovább!

Eddig is szép volt, ami jön, a teljesség.
Az örök szeretet, s béke.
Hidd, Isten nem adná...

Örtüzek őrizője – a 70 éves Száraz Pálnak

Járjuk az utunkat ebben a különös vendég-világban. Hol kátyúk között esve-lelve, hol nyílegyenes szakaszon. Van, hogy varázsos allé fái között, vagy kanyargós, fárasztó ösvényen. Bárhogy is, de előttem átláthatatlan köd van, néha nem tudod, hogy merre is indulj tovább. S mikor leülnél, gondolva arra, hogy föladod, arcok derengenek föl, mosolygós, bátorító arcok, erőt, hitet adóan. Barátaid. Látod, van cél, van irány. Nem vagy egyedül, félre félelem, a vadak és csúszó-mászók miatt. Indulhatsz tovább. Veled mennek, még talán a lépteitek is megegyeznek.

Megköszönheted, meg kell köszönnöd, mert így tudod megtenni, amit lehet, kell és illik. Hálával!

Tudom, az én utamon is járnak velem. Átöleljük egymást, hogy érezhessük, van feladat, van mit és miért kell hű szolgálatot vállalni, a legnemesebbekért. Testvér a testvérral.

Így gondolom, Száraz Pali! Veled, veletek, s az erdélyiekkel, a kárpátaljaiakkal, délvidékiekkel, s mindenkivel, aki magyar. A honiakkal is, persze, az igazakkal.

Ti tudjátok a harcot, sorsotokkal jár. Mi meg nem értjük a ránk leskelődő irigyeket, gyávákat, hogy amikor az *Ember-világ* van végveszélyben, az igazak ellen vannak. A káosz, a viszály által. Sötétségben megbújva.

Immár túl a hetvenen, bár ez az író feladata, ne fürkészd a mindig is bizonytalan, csalfa jövőt, álságos reményeivel. inkább nézz vissza, vedd számba, mi az, amit teremtetted, alkottál, ránk, unokáidra hagytál.

Csak tudd: ez a hagyaték segített minket abban, hogy valamivel könnyebb legyen számunkra az élet elviselése, hiszen te mindig a jobbra, az elviselhető keresésére, az emberi méltóságra hívod fel figyelmünket. Különös, egyéni – ez a legfőbb érték – írói világoddal, a történések néhol misztikus helyszíneivel, azok szereplőivel, idegen kultúrák példáival. Nem győzzük hangsúlyozni, mindezek éppen azt igyekeznek szolgálni: tudjuk, Száraz Pál vállalja azt a bátorságot, amivel a nagyvilágban, kisebbségben, szórványban élő magyarság köszönheti fennmaradását és örökkévalóságát.

Hát így, ezekkel a gondolatokkal szorítom meg kezedet, köszöntelek, őszinte, baráti szeretettel és egy verssel.

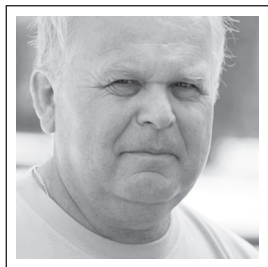
Bobory Zoltán, útitársad a „varázsszőnyegeden”

Bobory Zoltán költő, Székesfehérvár

>

Száráz Pál

Hajnali hó

Hajnalban arra ébredt, hogy kinn esik a hó. Hirtelen riadt fel, mintha megérintette volna a vidéken nevelkedett férfiak titkos és éber készsége, amely az álom süket mélységében is jelzi, hogy halkan és finoman sisteregve esik a hó, szapora, élesnyelvű zápor felesel a falevelekkel, vagy tolvaj szél szöszmötöl az ablakon. Kívül mély csend volt, az a tömör, szinte ijesztő csend, amely a városi utcákat éjfél után borítja el néhány percre. Figyelt s hallotta a hóesés puha zúgását, aztán elkomorodott. Ágyából az ablakra látott s felfedezte a redőny résein, beszivárgó kékes krétaszínt, a friss hó derengését: ugyanakkor megérezte az elhanyagolt lakás nyirokszagát, amely előntötte a szobákat.

- Heni, Heni – mondta bánatosan, s az asszony ágyára sandított, amely vetetlenül tornyosult s elkapta szemét róla. Nincs vigasztalanabb s ellenségesebb látvány egy asszonyi hálósobánál, amelyben alig fűtenek s ahonnan az asszony elment. Henrieta három hónapja költözött külön valami ostobaság miatt s azóta makacsul várják a válópert.

Az álom kiment szeméből.

A havazás verte ki, a sustorgás és a világító fehérség, amiről megint csak Heni jutott eszébe, mert született házasesember volt, s hamar belefáradt a magányosságba. Eleinte szórakoztatta a szabadság, hivatalában kicsípte magát, aztán mindezt elunta, s visszazüllött a házaset apró, kényelmes lomposágai közé. Most hirtelen megkaparta szívét és torkát a magány, mint valami papramorgó pálinka, amit éhgyomorral szokott inni, legfeljebb egyfalusi angolszalonnára, amit Heni hozott elő az apósa házában téli körvadászat előtt. Nyomban maga előtt is látta Henit pirosra mosdott arccal s jó, üdítő szappan szagával, amint kifordult a kamrából s apró papucs csattogott kemény, rózsaszín sarkán. Az irodában falta be a sürgős reggelit, míg az ajtó előtt a szomszéd gyerekek kopogtak – mint hajtók s néhány kutya nyüszített égne meredő szőrrel.

Az emlékezés úgy kiverte szeméből az álmot, hogy felkelt. Felhúzta a redőnyt s bámulta a havat, amely sűrű sávokban tolongott a földre, mintha nem is sejtené, hogy néhány óra múlva megkezdődik a városi élet s eltáposza szűzmezeit. Parányi téren lakott, amelyen nem is volt más, mint egy kicsiny ódon templom keskeny, szigorú homloka, amely úgy világított a havas éjszakában, mint egy öreg papi arcél; azután egy kert kőkerítése s a fölötté terpeszkedő meztelen fák, a sarkon pedig egy vén ház, kiugró erkéllyel: alatta vasrácsos gyógyszerári ablak.

Megkívánta a havat.

Gyorsan felöltözött s kilépett az utcára. A hó keményen és rugalmasan ropogott a lába alatt s a levegő tiszta volt, éles és jószagú. Körüljárta a teret, a kerítésről levett egy marék havat és összegyűrt. Nedves hó volt s összeállt, ujjai közt perzselő hideg hólé csurrant le, aztán zavartan eldobta, mert ugyan hová is hajíthatta volna? ... Egy lélek se járt arra.

•

Heni is akkor ébredt.

Álmából fogfájás verte fel. Gyötrelmes, őrlítő fájdalom volt, amely egyik felső fogában fészkelte és tüzesen az agyáig ért, mint egy izzó, villamos tű, amellyel betegség után kutatnak, vagy inkább úgy, mint egy kízó szerszám. A fájdalom előre megrázta, aztán leütötte, mint valami éjféli útonálló s végigtaposott rajta. A fogába szétáradt az állkapcsába, onnan átszivárgott a tarkójába, elkúszott a gerincén. Öt perc múlva, két szörnyű roham közt arra figyelt fel, hogy titkos kis tyúkszeme is fáj a nagyujja oldalán.

Nem bírta tovább.

Villanyt gyújtott a gázfűtéses kis „legénylakásban”, ahol a válóper végét várta s dideregve felkelt. Utálta ezt a sima és elegáns kis odút s úgy érezte itt magát, mint számkivetésben. A fűtőtestek már lassan kihűltek. Ivott egy korty rumot, hosszan öblögetve a fájós fogon, de a rum is hideg volt s még kevesebb lüktetés tört e a nyugtalan fogba. Szédelegve újra felkelt, a gáztűzhelyen sőt melegített s egy selyemharisnya szakadt végéből zacskót rögtönzött. A forró só égette a bőrét, de a fog őrlöngött tovább.

Háromkor felöltözött.

Meggyőződött róla, hogy semmiféle csillapító nincs a háznál, elindult hát gyógyszerterát keresni, ahol kaphat valamit erre a vad fájdalomra. A vidéket még nem ismerte s most zavartan állt a behavazott utcákon, amelyek elváltoztak s úgy hatottak, mint valami ifjúsági opera bájos díszlete. A fájdalom utcáról-utára kergette, de nem talált gyógyszerterát. Fűszeresek, pékek, két villanyszerelő s egy hallgatag cukrászda bukkant az orra elé, amelynek fedetlen kirakatában sápadt, fázós puncsszelet didergett. Senkit se látott, aki útbaigazította volna s egyre kevesebb reménnyel kóborolt az utcákon.

Egy óra múlva felneszelt.

Ismerős utcában járt s megérezte, hogy közel van a régi tér, ahol Zoltán lakott. Arra is emlékezett, hogy a sarkon van egy gyógyszerter. Botladozva futott a mély és laza hóban a szívében öröm nyilallt, mikor meglátta a lengő lámpát a halvány fényében a vaskosaras ablakot. Amikor a térre befordult, összeütközött valakivel, akinek a homlokán és a szemöldökén is hócsomók ültek. Alig ismerte meg a férjét, aki rábámult s majdnem az ölébe kapta:

- Heni – kiáltott Zoltán egetverő jókedvvel – Heni, édes kis szívem, te is? ... Téged is felvert ez a hajnali hó ... Jöjj, édes, jöjjél már ...

Azzal vitte haza, mint valami zsákmányt. Henrieta dermedten állt a lakás közepén s orrát megütötte az avas zsírszag. Zoltán ágya, melyen szürke volt már huzat, mélységesen felháborította. Szó nélkül nekiállt s áthúzta az ágyat, aztán sebtében helyrelokkolt néhány holmit és sóhajtván leült az ágya szélére. Majdnem felkacagott. A fogfájás elmúlt, nyoma se volt már a fájdalomnak, amely cikázott a testében, mint valami gonosz kis élőlény.

Zoltán akkor lépett be.

A férfiak büszke ügyetlenségével cipelte a csésze teát s azt a gyanúsán megbarnult pirítóst, amelyet feleségének hozott, mintegy jelképpül, hogy átadja neki újra a házát. Heni jóízűen megitta a teát, elropogtatta a pirítóst, amelynek egyik oldala teljesen szénné égett s otthon maradt.

A fogát azért megcsináltatta s amikor az orvos mintát vett a fogáról, szemérmes, titokzatos mosollyal megkérte, hogy vésessen egy dátumot a fog falába. Az orvos felvonta csomós krampuszszemöldökét és megkérdezte:

- Miért, asszonyom? ... Mi történt akkor éjjel? ...

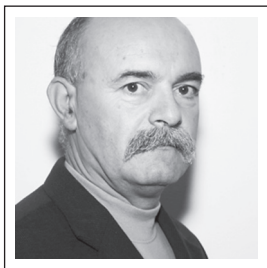
Heni zavartan intett:

- Semmi, doktor úr ... Esett a hó.

Hornyák István

A londoni Fornarina

Folytatás az előző számból

Időközben időközben odaértek Brocky házához, és ahogy beléptek, látták, hogy nem egyedüli vendégek lesznek. Alexy egy maga korabeli szakállas férfit látott a szalonban, aki Brockyval beszélgetett magyarul. Mayer úr egy cseppet sem lepődött meg, hogy mást is találtak a festőnél. Jókedvűen köszöntötte őket.

– Uraim, igazán öröndetes, hogy ebben a hatalmas városban három magyar egymásra talál, s egy negyedik is csatlakozik hozzájuk. Engedjék meg, hogy bemutassam Alexy Károly szobrászt, aki Magyarországról pár napja érkezett meg Londonba. Ő is azon hazafiak egyike, akik a nemzetük szabadságáért vívott vesztes küzdelem után földönfutóvá váltak, s hosszas vándorlás után

Angolországban remélik megtalálni a tisztességes élet feltételeit. – Mayer úr ezen bevezetője után elsőként Brocky Károlyt mutatta be.

– Íme, a ház ura, Brocky Károly festőművész, aki már sok-sok éve Londonban él és alkot – mutatott rá a karosszékből függén felálló férfira Mayer úr. Brocky a kezét nyújtva Alexynek, mosolyogva köszöntötte a szobrászt.

– Légy üdvözölve a házamban és az országban is, ahol a nemzetedhez való hűségedet nem kell titkolnod, és attól sem kell tartanod, hogy emiatt börtönbe vetnek. Itt a teljesítmény a legfontosabb, amely alapján egy ember megmérettetik – mondta barátságosan a festő, majd a másik férfire mutatva így szólt: – Bemutatok egy olyan férfiút, akiről ugyan első látásra senki sem gondolná, de ő egy bencés tanár, a szabadságért vívott harcok idején a győri nemzetőrök tábori papja, Rónay Jácint. Befolyásos egyházi személy, aki általános felkelésre és végső ellenállásra szólította fel a papságot, rajtuk keresztül pedig a hívőket. Ezért aztán bujdosnia és menekülnie kellett. Emellett nagyon bölcs ember, a nemzetünk díszje lehetne, ha az elnyomók engednék. Mostanában főleg újságok tudósításából igyekeznek fenntartani magát – sorolta a másik vendég bemutatását Brocky.

Alexy megilletődötten hallgatta őt, látva rajta a magabiztosságot, ami nyilvánvalóan abból fakadt, hogy a helyi, mindamellett az otthoni viszonyok ismeretének, valamint a tehetségével Angolországban idegenként kivívott elismerésnek és az ezzel megalapozott anyagi jólétnek a birtokában van.

– Köszönöm a megtiszteltetést, Brocky úr, hogy fogadott engem, és bátorít a kétségbeejtőnek tűnő helyzetemben – szólt Alexy. Majd így folytatta:

– Ámulva látom, milyen nagy művésszel van szerencsém találkozni. Ezek a képek, amelyek a szalon falait díszítik, igazán megkapóak és csodálatra méltóak – mondta, miközben a tekintete szinte rátapadt egy nagyobb olajfestményre, amely a kandalló fölött lógott. Egy mitológiai témájú képen Ámort és Psychét ábrázolta a festő. A szépséges alvó királylányt alig takarja valami, miközben a bal kezét a szabadon hagyott lányos keblei közt pihenteti, s az ágyékát egy átesző selyem takarja félig, amint a fölötte lebegő fiús Ámor próbálja őt ébresztgetni. Brocky, látva Alexy érdeklődését, megjegyezte, hogy nem egészen elégedett ezzel a képpel, mert az alakok elrendezésében nem volt olyan szerencsés, mint egyébkor, más mitológiai témát feldolgozó s az alakokat gyér ruházatban ábrázoló festményein.

– Vajha a lebegő Ámor elrepülne! – sóhajtott nagyot, miközben azon morfondírozott, hogy a legjobb az lenne, ha a szerelem istenét átfestené. Aztán így szólt, Alexyhez fordulva:

– Kedves barátom, ha szobrászként egyszer érzelmeket akarsz kifejezni, ne riadj vissza tőle.

Én festőként talán könnyebb helyzetben vagyok, de nem te lennél az első szobrász, aki ezt megpróbálja. Az olasz Canova ugyanezt a témát utánozhatatlanul faragta márványba. Párizsban járva magam is láttam a Louvre-ban, és arra jutottam, hogy antik példákat követve a szépség és a szerelem ábrázolásában az ideális meztelen vagy hiányosan takart test olyan többlet, mint az ételben a só.

Alexy, aki maga is látott már jártában-keltében, a képtárak és főúri paloták nyilvános gyűjteményeiben vagy az akadémiai tanulmányai során olyan műalkotásokat, amelyeket sokan csak pironkodva néznek meg, és néha maga is bizonytalan volt abban a tekintetben, hogy való-e ilyesmit a nagyközönség elé tártatni. Ugyanakkor azt is tudta, hogy az antik művészettől kezdve, a középkort leszámítva, minden irányzat szívesen ábrázolta az emberi testet a maga pőreségében, így szó nem lehetett a Brocky ebédlőjének falán függő festmény miatti képmutató moralizálásról. Ezen véleményét az is alátámasztotta, hogy egy egyházi személy üldögélt a kandalló előtt, és még az öreg Mayer úr sem csodálkozott Brocky műalkotásán. Nyilván megszokták már, hogy a festőművész e tekintetben szabadabban gondolkodik, mint az átlagember.

Így aztán a továbbiakban nem is szenteltek több figyelmet a képnek, hanem arról kezdtek beszélgetni, hogyan tudna Brocky segíteni a munkát kereső Alexynek. Mayer úr elmondta, hogy jártak a Highgate temető közelében levő kőfaragó műhelyben, amire a festő sűrűn bólogatott, és helyeselte az elképzelést, miszerint a nyelvet alig ismerő és a londoni viszonyok közt járatlan szobrász alázattal fogadja el a felkínált lehetőséget, vagyis legyen csak sírkőkészítő segéd, még ha művészileg ez visszalépés is a korábbi eredményeihez képest.

– Tudja, kedves barátom, a sikerhez sokszor szerencse és tehetség kell. A magam példáját tudom felhozni, mi nyitotta meg előttem az itteni sikerhez vezető utat. Az, hogy mennyire vagyok tehetséges, elég annyit mondanom, hogy már a bécsi akadémiai tanulmányaim során díjakat nyertem munkáimmal, majd később kiállításokon mutattam be a képeimet. Jártam külföldön, hogy tanulmányozzam a nagy mesterek alkotásait, és végül itt kötöttem ki, Angolországban, ahol komoly elismerésben van részem mostanáig. Vajon ez elegendő bizonyíték-e a tehetségre, döntsék el mások. Ami pedig a szerencsét illeti, annak is jó, ha elébe megy az ember. Jőmagam ezt úgy magyarázom, hogy amikor a párizsi Louvre-ban régi festők műveinek tanulmányozásával fejlesztettem művészetemet, és éppen egy Veronese-kép másolásával voltam elfoglalva, a sors az utamba sodort egy skót urat, akinek a tevékenységem felkeltette a figyelmét. Munro of Novarnak annyira megtetszett, amit csinálok, hogy ott helyben csatlakozott hozzám és ő is elkezdte másolni a régi képeket. Közös rajzolgatásainkból barátság lett, és a mikor hazatért Londonba, engem is magával hozott, a palotájában szobát, műtermet kaptam tőle, sőt, amikor szűkebb hazájába, Skóciába látogatott, oda is magával vitt engem. Valójában így indultam el a siker útján, amely során sok befolyásos emberrel ismerkedtem meg, akik a megrendelőim is lettek később – mesélte el a maga történetét Brocky, majd megjegyezte, hogy Alexy is tekintheti szerencsének a vele való megismerkedést.

Alexy előbb nem mondott semmit Brocky szavaira, egy idő után azonban így szólt:

– Kedves mester, szabad megjegyeznem, hogy az én esetem talán valamelyest más, mert én menekültként, kényszerből jöttem ebbe az országba, ahol talán meg sem maradok, ha az életkörülményeim nem alakulnak kedvezően. Amikor elindultam, azt sem vettem el, hogy végül Amerikába menjek. Nekem a szobrászat a mindenem, de jelenleg nem látok esélyt arra, hogy a művészetből megéljek. Az első itteni jötevőmmel, Mayer úrral való találkozásom ugyan kétségkívül biztató, és azt remélem, hogy ön is tesz értem valamit, de meggyőződésem szerint hosszú idő kell ahhoz, míg itt bizonyítani tudok és elfogadnak mint szobrászt. Sőt, addig még olyan kötelességeknek is eleget kell tennem, mint amivel az szabadságharc otthoni hívei megbíztak. Üzenetet hoztam Kossuthnak, át is kell adnom neki valamit. Nem tudhatom, nem bíz-e meg valamivel a Kormányzó úr, ami eltérít a hétköznapi cselekedetektől.

Alexy ezután Brocky másik vendégéhez, Rónay Jácinthoz fordult, kérdezve tőle, hogy mi vitte őt a szabadságharcosok közé. A pap, amikor megszólalt, noha öltözködésében látszólag semmiben sem különbözött beszélgetőtársaitól, le sem tagadhatta volna, hogy egyházi személy. Emelkedett hangon, mintha a nyájához szólna, elmondta, hogy Győrben lett a forradalom és szabadságharc híve, noha előtte bencés szerzetesként, paptanárként és tudósként élte hétköznapijait, levelező tagja volt az Akadémiának, politikával és közügyekkel nem foglalkozott. Még nem sokkal a forradalom kitörése előtt is visszafogottan óvott a lázongástól. Egy győri népgyűlésen azonban véletlenül belesodródott az események közepébe, amelyek elragadták őt.

– Áprilisban már odáig jutottam, hogy a Hazánk című lapban kiáltványt fogalmaztam meg Szózat a magyar papsághoz címmel, és az alsópapság hazafias véleményét képviselve felszólítottam a vagyonos papokat, hogy hozzanak anyagi áldozatot a nemzet érdekében, és akinek sok van, adjon sokat. Aztán egy barátom, Lukács Sándor győri kormánybiztos bizalmát élvezve kineveztettem a városban felállított nemzetőrség tábori papjává és egyházi főszónoknak. Nemcsak az volt a feladatom, hogy lelkesítő szónoklatokat tartsak, hanem ellenőriznem kellett azt is, hogy más papok megtartják-e a heti egy alkalommal kötelezően előírt buzdító beszédet. Jártam a nemzetőrökkel a komáromi várban, és elkísértem őket a schwechati csatába is. A következő év elején a kedvezőtlen hadihelyzet idején zárdafoogságra ítéltettem, de májusban már Görgey táborában voltam, és szemtanúja Buda visszafoglalásának. Ezután ismét Győrbe mentem, ahol papi biztos lettem, és megjelentettem egy újabb kiáltványt, amelyben Győr városa és vármegye minden vallású lelkészeinek címezve falragaszokon buzdítottam a haza védelmére, megindokolva a Habsburg-Lotharingiai ház trónfosztását is. Miután azonban közeledett a vég, Pest, Kecskemét és Szeged érintésével menekülnöm kellett. Arra számítottam, hogy az ország egy viszonylag távoli zugában kivárom a harag csillapultát, de számításom nem jött be, ezért az országon keresztül-kasul bujdosva északon átléptem a határt. Előbb Hamburgba, majd Brüsszelbe mentem, végül Ostendéből áthajóztam Angolországba. Most itt élek számos magyar sorstársamhoz hasonlóan emigránsként, aki némi pénzhez úgy jut, hogy az otthoniakat a Pesti Napló hasábjain tudósítom a bennünket közvetve és közvetlenül érintő eseményekről. Közben azért tudósi kötelességeimet sem hanyagolom el, mert írok lélektani, geográfiai, növény- és állattani műveket is, mindemellett elmélyülök az angol nyelv tanulásában és házitanítóskodom is – mesélte Rónay röviden az elmúlt egy pár év történetét.

Alexy őt hallgatva arra gondolt, hogy ez a pap nagyon komoly ember lehet, ha már otthon is fontos megbízatása volt, és itt, idegenben sem veszett el. Igazán jól feltalálta magát, hogy sok mindennel foglalkozva gondoskodni tud magáról a hazától távol is. Így morfondírozva eképp szólt hozzá: – Miféle dolgokról tudósítja az otthoniakat? Magam nem igen jutottam az utóbbi időben magyar újságokhoz, mivel el voltam zárva, illetve Bécsben tartózkodtam.

– Talán úgy is hallott Haynau táborszernagy dicstelen angliai látogatásáról, hogy nem olvasott róla az újságban. Én az eset után azt írtam meg részletesen az otthoni olvasóközönségnek, ahogy a londoni lapokban olvastam. – Eszerint Haynau tábornok londoni magánlátogatása alkalmával meg akart ismerkedni a Barclay and Perkins nevezetes serfőzőjével, és oda két másik úrral szabályosan jegyet váltott. Amikor a vendégkönyvbe beírták nevüket, az egyik segédnek feltűnt a Haynau név, és percek alatt elhíresztelte, hogy köztük van az a férfi, aki parancsára Magyarországon sokakat kivégeztek. Ez igen nagy felindulást okozott a serfőző munkások körében, és dühös ordítózással, iszonyatos káromkodással illették a bárót. A pórnép eleinte a szitkozódással is beérte, de később a dühé nagyobbodott, és mindenféle tárggyal hajigálta meg. A dühöngők szalmát dobtak a fejére, kalapját az arcába húzták, öltönyét elszakították, sőt hosszú ősz bajuszát is megtépték és le akarták vágni. Haynau menekülteben egy kis vendéglőben talált menedéket. A vendéglősné, vagyonát féltve, segítségért sietett, mire rendőrök jelentek meg, akik a teret a lázongóktól megtisztították, az üldözöttet pedig egy naszádra menekítették, amely a Temzén elevezett vele. – Rónay még megjegyezte, hogy külföldi lapok idevágó

tudósítása szerint a tábornok megtámadása korántsem volt előre készített terv következménye, s azzal különösen az emigráció tagjait legtávolabbról sem lehet vádolni. Az esemény a pillanat műve volt; néhány száz serfőzőlegény és más munkások vitték azt végbe, kik a gyűlölt tábornok nevét hihetőleg népgyűlésekről ismerték, és előzetes izgatásra egyáltalában nem volt szükségük.

– Igyekeztem az otthoniakat az újság által a lehető leghűebben tájékoztatni, s az olvasókra bízni a történetek értékelését – mondta végül Rónay.

– A népítélet bizony gyakran szembe megy a törvénnyel, de utólag mindig bebizonyosodik, hogy a rossz győzetett le a jó által. A baj csak az, hogy az igazságtételre sokáig kell várni – mondta erre Alexy.

A beszélgetés ezután arra terelődött, hogy a szabadságharc után külföldre menekültek között gyakoriak az ellentétek. Nem mindenki akarja elfogadni Kossuth irányítását, és a párizsi, brüsszeli, londoni emigráció hangadói olykor bizony az ügy támogatása helyett inkább saját szerepük előtérbe helyezésével és a másik lekicsinylésével, bírálatával vannak elfoglalva. Rónay meg is jegyezte, hogy ez őt eléggé elkedvetleníti, és inkább a munkájával, a tudománnyal foglalkozik, minthogy az egyik vagy másik irányvonallal szembe szilárdan elköteleződjék. – Ekkor szólalt meg Mayer úr, aki eddig csöndben hallgatta emezeket, és Alexyhez fordult.

– Kedves öcsém, láthatod, milyen bonyolult itt az élet, ha nem szakadsz el a múltadtól. Magam is sokszor hallgattam az emigránsokat, amint a házámban összegyűltek, hogy Pulszky irányításával annak lehetőségét keressék, hogyan lehetne újból fellobbantani a szabadság lángját, de szépen hangzó hazafias szólamoknál rendszerint nem jutottak tovább. Gyere, menjünk haza, mert közben ránk esteledett, s holnap rendezni kell a sorsodat. El kell foglalnod a lakásodat a pék házában, és be kell mutatkoznod a kőfaragó műhelyben.

– Alexy úr, a sírkőfaragást ne tekintse lealacsonyítónak, magam is ismerek ügyes embereket, akik temetői szobrok faragásából szépen megélnék – mondta ekkor Brocky, majd hozzátette, hogy alkalmadtán ismerősei által megpróbál neki valamilyen munkát közvetíteni.

Mayer úr és Alexy ezután elköszöntek Brockytól és Rónaytól, s elindultak hazafelé a hosszú Oxford streeten. Alexy ismét megcsodálta az utcai világítást, amelyhez hasonlót Pesten nem látott, és Bécsben is csak keveset. A gázlámpák fénye mellett bátran haladtak, nem kellett tartaniuk attól, hogy megbotlanak, sem attól, hogy valaki rájuk támad, mert még elég nagy volt a forgalom, gyalogosok és *cabok* is szép számban jöttek mentek, sőt utcai árusok is előfordultak még. Alexy már napközben is elámult, hogy mi mindent árultak ezek az egyszerű férfiak és nők. Volt aki kagylót, narancsot, gyógyfüvet, sült krumplit, kávé, seprűt, kefét, fésűt, sétapálcát, valamint mindenféle evőeszközt és bádogárut kínált eladásra, sőt még kutyaárus is volt köztük, aki négy-öt kiskutyát vezetett szíjon. Így értek el ahhoz a pékséghez, ahol Alexy reményei szerint másnap szálláshoz jut. Egy kétemeletes téglapépület földszintjén volt a pékség és a hozzá tartozó üzlet. A nagy üvegablakok mögött látszottak a kész kenyerek, cipók, zsemlyék, valamint a lepényszerű, pie nevű sós és édes töltött pékáruk. A kirakat felett nagy betűkkel írt cégtáblán az állt: Johnson's Piehouse Bakery. A földszinti ablakokra kék zsalugáterek záródhattak, de amikor ott jártak, még nyitva voltak. A pékség felett még két emelet látszott tisztán, de kivehető volt, hogy a nyers téglapépület egy további szintjén padlásszobák is vannak, amelyek ablakai kissé hátrébb voltak az utcafronttól. A kirakat üvegén keresztül benéző Alexy ezúttal nem látta a lányt, aki kora délután még ott hajlongott a kenyeres kosarak között. Ezúttal egy segéd szolgálta ki a pékség vásárlóit. Mayer úr is észrevette Alexy kíváncsiságát és megjegyezte:

– Úgy látom, az üzlet zárásához közeledve Johnson úr már hátra vonult a családja körébe és a lánya helyett egyik segédjét állította a pult mögé. Közeledik a vacsoraidő, aztán pedig korán kelnek, hogy reggelre elkészüljön minden pékáru, így rövidesen nyugovóra térnek.

– Mi is jól elfáradtunk, hisz délelőtt megjártuk a Highgate Hillt, és ez a látogatás is fárasztó volt kissé, mert állandóan feszült voltam, hogy jó benyomást tegyek Brocky úrra – mondta erre Alexy.

Így érkeztek meg lassan Mayer úr házához, ahol mielőtt vacsora után aludni mentek volna, az öregúr elmesélt még néhány dolgot Alexynek a délután megismert urakról. Megtudta, hogy Rónay nem szívesen dicsekszik vele, de az ő élete végveszélyben volt, mielőtt elhagyta volna Magyarországot. Több társával ugyanis a hadbíróság távollétében halálra ítélte, s csak úgy menekült meg a kivégzéstől, hogy még az előtt megszökött, mielőtt végre hajthatták volna rajta az ítéletet. Ezért aztán később jelképesen akasztották fel Pesten.

– Nem ő volt az egyedüli, akit az osztrákok így intéztek el – mondta Mayer úr. Úgymond in effigie, vagyis képmás formájában végezte a bitófán maga Kossuth Lajos, vagy báró Jósika Miklós és gróf Andrássy Gyula, még korábban pedig gróf Teleki Sándor és mások is. Hadd mondjak el azonban valamit a másik barátomról, Brocky Károlyról, ami az előbbinél azért derűsebb. Az ő művészi sikere Londonban attól lett igazán kimagasló, hogy a királyi udvarban kapott megrendeléseket. Ez úgy kezdődött, hogy Brockyt a Párizsban megismert skót úr, Munro of Novar bemutatta Dominic Colnaghi műkereskedőnek, akivel ő idővel őszinte barátságot kötött. Colnaghi volt az, aki arcképfestésre biztatta Brockyt, ő pedig hallgatott a szavára, számos pasztellképet festett hölgyekről, oly gyönyörű és élethű szemekkel, hogy arról angol művésztársai is elismerően nyilatkoztak. Colnaghi ajánlotta be őt a királyi udvarban is, és Miss Georgina Liddel, Viktoria királynő udvarhölgye a galériás biztatására rendelte meg tőle az arcképét. Ez fordulóponthoz jelentett Brocky életében. Miután a kép elkészült, Miss Liddel megmutatta a királynőnek, akinek az nagyon megtetszett. Azonnal Brockyért küldetett, és megrendelte nála a saját arcképét. A királynő után következett Albert herceg, a királynő férje, lord Melbourne miniszterelnök, majd az egész udvar. Brocky hírneve elterjedt a tehetős arisztokraták körében, a megrendeléseknek alig tudott eleget tenni. Becsülték benne a sokoldalúságot is, hogy az arcképeken kívül festett tájképeket, történeti és mitológiai tárgyú képeket, sőt miniatűröket is. Megfestette a királyi pár gyermekeit is, de talán épp ez volt az oka, hogy idővel elveszítette a királynő iránta tanúsított jóindulatát. Történt ugyanis egyszer, hogy Brocky a maga szókimondó stílusában azt találta mondani a királynőnek, aki a gyermekeit ideális szépségben akarta viszontlátni a képeken, hogy hiszen minden gyermek egyforma, miért idealizálná a királyi csemetéket. Ettől kezdve a köztük levő viszony hűvösebbé vált, és elmaradoztak a megrendelések is. Bár ebben az is szerepet játszhatott, hogy Brocky művein idővel egyre nagyobb szerepet kapott a meztelenség. – Láthatta azon a képen is, amely ott függ az ebédlőjében. Ámor és Psyché meztelensége az antik világban vagy a reneszánsz korban nem okozott volna feltűnést, a brit felsőbb osztály köreiből azonban csak odáig elfogadható, hogy kiállított formában megnézik, még talán csettintenek is, de nem vásárolják meg, otthonuk falára nem akasztják, a prűdériájuk ezt nem engedi – mondta Mayer úr. Alexy művész lévén, nem ütközött meg azon, hogy Brocky ilyen képeket is fest, hisz látott ő már sok hasonlót az életében, de egyre kíváncsibbá vált, és remélte, hogy alkalomadtán megnézheti egyéb festményeit is.

Most azonban nyugovóra tértek, és másnap reggel Alexy arra ébredt, hogy kopogtatnak a szobája ajtaján. Egy szolgáló kukkantott be, amiből a szobrász megértette, hogy fel kell kelnie, mert indulnia kell a Highgate temető közelében levő sírkőfaragó műhelybe. Mire lement a szalonba, Mayer úr már az asztalnál ült és reggelizett. Gyors mozdulattal intett a szobrásznak, hogy foglaljon helyet és egyen ő is. Alexy kissé szabódva, hogy ilyen vendéglátásban van része, evett egy kis kenyeret és ivott hozzá kávé, s máris jelezte, hogy kész az indulásra. Mayer úr közölte vele, hogy ma még elkíséri, aztán, ha megtartja őt a mester, már egyedül járhat a műhelybe. Így is volt, a már előző nap megtett úton, azonban most gyalog elindultak a temető felé. Mentek vagy egy órát, mire odaértek, és mivel dombra felfelé vitt az út, ki is melegegtek, ami az áprilisi szélben kifejezetten jó volt. A műhelyben már csattogtak a kalapácsok a vésőkön, több kőfaragó is dolgozott a különféle sírköveken. A mester, meglátva őket, intett, hogy menjenek utána. Egy szürke kötömb előtt állt meg, és kinyitott egy könyvet, amelyet korábban észre sem vett a kezében Alexy, mivelhogy a mester a széles köténye mély zsebéből halásztta ki.

Mint kiderült, sírkőmintákat tartalmazott. Belelapozott, majd egy képre rábökve mondott valamit. Alexy félig-meddig értette, hogy ezt kellene kifaragnia egy kőtömbből. Mayer úr is megerősítette az angollal még erősen hadilábon álló Alexynek, amit csak nagyjából értett.

– Azt mondja a mester, hogy először próbaképpen egy nagyon egyszerű sírkő faragását bízza rád. Ha jól fog menni a munka, később bonyolultabb dolgokat is faraghatsz – mondta az öregúr, aki azzal intett búcsút Alexynek, hogy este várja őt az otthonában, és átmennek megnézni, megürült-e már a pék házában a szállás.

Alexy ezután hozzáfogott a munkához. Meglepődve látta, hogy a kőtömbön már ki volt pontozva a majdani sírkő alakja, tehát neki csak faragnia kell. Egy egyszerű, csúcsíves záródású, téglalap alakú sírkövet kellett kifaragnia. Az anyaga homokkő volt, amiből Alexy arra következtetett, hogy az elhunyt szegényebb sorú ember lehetett. Mindjárt kezébe is vette a vésőt és a kalapácsot, s szorgalmasan kezdte el lepatintgatni a fölösleget a nyers kődarabról. Jól is haladt vele, de egy idő után meglepve tapasztalta, hogy a keze eléggé fárad. Ezen nem is csodálkozott, hisz régen dolgozott ilyen keményen. A hosszú utazást megelőző börtönbüntetés, és az is, hogy az utóbbi időben inkább csak gipszet vagy agyagot használt szobrainak elkészítéséhez, megtette a magáét. A keze elszokott az ilyen munkától, így most meg kellett pihennie. Miközben a kezét pihentette, körülnézett, hogy a többi kőfaragó mivel foglalatkosodik. Voltak vagy öten, akik az övéhez hasonló sírköveken dolgoztak. Némelyiké egyszerű, dísztelen lapos hasáb volt, aztán látott félköríves és elliptikus lezárásúakat is. Kissé távolabb egy faragó egy nagy gránit obeliszken dolgozott, még odébb pedig azt látta, hogy egy mester vagy szobrász egy fehér márványangyal szárnyait csiszolgatja. Mindjárt arra gondolt, hogy ez volna a neki való munka, de belátta, örülnie kell, ha egyszerű kőfaragást bízna rá ebben a műhelyben. Vissza is tért a munkához, és elég hamar sikerült lenagyolnia a követ. Közben egyszer a mester is megállt mellette, de nem szólt semmit. Alexy azonban látta az arcán az elégedettséget, ami megnyugtatta. – Vajha megmaradhatnék itt, mert hisz faragni tudok, és itt közel leszek a szobrászathoz. Oly jó lenne újból művészi munkát végezni – gondolta. Aztán észrevette, hogy a mester letette egy közelben álló asztalra azt a könyvet, amelyet reggel a köténye zsebéből emelt ki, és abban mindenféle sírkőminták voltak. Alexy a legközelebbi pihenője alatt kezébe vette a láthatóan gyakran használt könyvet és belelapozott. Számtalan sírkőminta, latin és kelta kereszt, obelisz, urna, temetői motívum és kisebb-nagyobb sírkamra rajzát látta benne. Vázlatos szoborminták, főleg különféle pózban ábrázolt angyalok vagy más női alakok rajzát is tartalmazta a könyv. Ekkor váratlanul megérintette a vállát valaki. Megfordult és a mester állt előtte. Mondott valamit Alexynek, aki hiányos angoltudását mind összeszedve próbálta őt megérteni, de inkább csak sejtette, hogy arról beszél, majd idővel ő is faraghat ilyen szobrokat. Ennek úgy megörült, hogy valami hálafelet nyögdécselve a lenagyolt sírkőre mutatva felkapta a szerszámokat, és mintha folytatni akarná a munkát, próbálta a mester értésére adni, akkor most már a kő simítása következne. A mester valószínűleg megértette őt, mert a mellette dolgozó másik kőfaragó szerszámjai közül kiválasztott néhányat, amelyekről látszott, hogy finomabb munkához valók, és Alexy kezébe nyomta azokat. Ő meg is értette, hogy mit kell tennie, s hozzáfogott a kőlap egyengetéséhez, simításához.

Késő délutánra Alexy el is készült a munkával. Elégedetten simította végig a szemcsés, szürke kőlapot, amelyre már egy másik munkás vési majd rá a díszítő motívumokat és a szöveget. Miután még egyszer megsejmelte az udvaron álló nyers köveket, félig kész síremlékeket, a kerítés melletti féltető alatt álló vagy fekvő angyalszobrokat, reliefeket, faragott vázákat, urnákat, körülnézett, a mestert kutatva tekintetével. Amint meglátta, odament hozzá, és összeszedve angol nyelvtudását, itt ott német szavakkal keverve megkérdezte, elmehet-e és másnap újból jöhet-e. A mester néhány beszédes mozdulattal adta tudtára, hogy a dolog rendben van, reggel várja őt újból. Alexy elégedetten távozott a sírkőfaragó műhelyből, és elindult hazafelé, azaz Mayer úr háza felé. Most sokkal gyorsabban haladt, mint reggel, mivel az út lejtős volt. Ahogy odaért, Mayer úr mindjárt jó hírrel fogadta.

– Üzent a pék, hogy a lakója ma kiköltözött, a szoba szabad, el lehet foglalni – újságolta az öregúr.

Alexy örömmel fogadta a hírt, és szinte meg sem akarta hallani Mayer urat, aki uzsonnázni hívta őt. Pedig éhes volt, hisz amit reggel a szolgáló a kezébe nyomott, valami hallal töltött kalácsfélét, már rég megette, pedig elég szokatlannak találta. Végül csak leült Mayer úr mellé az asztalhoz, és fogyasztott egy kis brownie-nak nevezett édességet teával. A háziúr ezután intett, hogy menjenek. A már szokott útvonalon indultak a pék háza felé, ahová rövidesen meg is érkeztek. A bejáratától jobbra levő helyiségben a pult mögött ezúttal sem az Alexy által már ismert szőke lány volt, hanem egy segéd. A folyosón tovább haladva lépcső elé értek, amely az emeletre vezetett. Mint később kiderült, ott lakott Johnson úr családja. Itt egy előszobából a szolgáló beeresztette őket a szalonba, ahol egy meglett korú férfi és nő ült a kandalló közelében. A pékmester és tulajdonos volt az a feleségével, mint kiderült a bemutatkozásból. A kölcsönös üdvözlés után Johnson úr hellyel kínálta őket, majd Alexyhez fordulva beszélni kezdett, amiből a szobrász itt-ott megértett néhány szót, de Mayer úr gyorsan a segítségére sietett. Elmondta, hogy a kiadó szobába már be lehet költözni, az előző lakók után kitakarították, a következő havi lakbért pedig előre kell fizetni. Ez utóbbin Alexy nem lepődött meg, csak sajnálta, hogy még keresete nincs, de már kiadásai vannak. Így a kevéske pénze nem sokáig fog kitartani, s bajba kerül, ha nem lesz valamilyen jövedelme. Hosszasan azonban nem volt ideje gondolkodni, ugyanis a megérkezésükkor kérdés nélkül felszolgált teát már megitták, és Johnson úr felállt, majd felfelé mutogatva kinyitotta az ajtót, amely az előszobába vezetett. Onnan kilépve a lépcsőházban találták magukat, s a háziurat követve elindultak felfelé. Közben Mayer úr segítségével Alexy megtudta, hogy a következő emeleten is bérlők laknak, az ő szobája pedig legfelül lesz a padlástérben. Fel is értek rövidesen, bár egyáltalán nem könnyen, hisz Mayer úr már nem volt a legfiatalabb, és a pék is túl volt az élete derekán. Egy nyitott ajtóhoz értek, amely egy kisebb szobába vezetett. Beléptek, és Alexy akkor látta, hogy az üzletből ismert lány ott van, éppen az ablakot csukja be. Johnson úr a lányaként mutatta őt be, bár Mayer úr ezt tudta, Alexy pedig üdvözlésképpen azt rebegette, hogy már találkoztak az üzletben. Amikor a lány kissé szégyenlősen, lehajtott fejjel kisietett a szobából, parfümmel vegyes kenyérillatot hagyott maga után.

A szoba nem volt túl nagy, egy ágy, asztal, két szék, egy nagyobb szekrény és egy kisebb komód, valamint egy alacsony szekrényke volt benne, rajta egy vörösréz mosdótál, mellette pedig egy nagy, öblös kancsó. Az asztalon egy nem túl díszes, öntöttvas talpon álló olajlámpa. Összességében egy szerény szobabelső, amely legfőbb előnyének az tűnt, hogy elég világos volt, mivel padlásszoba lévén, magasan helyezkedett el és két ablaka is volt. Alexy nem is gondolkodott azon, hogy elfogadja-e a szállást, örült, hogy ez a kérdés is megoldódni látszik. Johnson úrral meg is egyezett rögtön, majd hazakísérte Mayer urat, aki lelkére kötötte, hogy bármikor látogassa meg őt, ha társaságra vágyik vagy valaminek szükségét érzi. Azt is a lelkére kötötte, hogy igyekezzen sokat beszélni bárkivel az angoltudásának jobbá tétele végett. Ilyen körülmények között foglalta el első lakását és hajtotta álomra fejét a magyar szobrász, nem ismervén a jövőjét az idegen országban.

Másnap Alexy a már ismert útvonalon korán elindult a kőfaragó műhelybe, ahová szinte elsőként érkezett meg. A mesteren kívül nem is látott még senkit az udvaron. Az pedig szemmel láthatóan örült az érkezésének, és mindjárt hívta is őt a nyers kőtömbök felé. Ott ismét egy homokkő tömbre mutatott, hogy azt kell majd kifaragni. Miután közös erővel odébb húzták a majdani sírkövet, a mester a sírkőmintás könyvet fellapozva rámutatott egy ábrára, hogy aszerint kell majd Alexynek kifaragnia a sírkövet. Ezúttal az előző napinál bonyolultabb munkára volt kilátás. Már nemcsak simára kellett megmunkálnia a követ, hanem a félkör záródás alatt növényindás motívumok is voltak, amelyek körbe futottak a sírkő szélein, középtű pedig egy lótuuszvirág volt. Alexy mindjárt arra gondolt, hogy az elhunyt megjárhatta Kelet-Indiát, ezért az ottani létre utaló virágszimbólum. Túlságosan elmélyülni a gondolatokban azonban nem volt ideje, mert a munka igényesebbnek tűnt az előző napinál, ezért

mindjárt hozzáfogott. Azt azonban megfogadta magában, hogy igyekszik majd többet megtudni a brit birodalom ékköveként emlegetett gyarmatról.

Ezután teltek-múltak a hetek, Alexy egyre bonyolultabb faragványokat készített, a mester már néha nemesebb kőhöz is odaengedte őt, és a gyakran hűvös viselkedése ellenére látszott rajta, hogy elismeri a magyar szobrász tudását. Erre az is okot adott neki, hogy Alexy egy kisebb márványdarabból a pihenője rovására kifaragott egy gyertyatartót, melyet a talpán körbefutó fríz díszített, ami már-már az ötvösmunka aprólékosságára utalt. Ez végülis nem csoda, hisz a korábbi években több olyan darab került ki a keze alól, mint a Mátyás királyról vagy a német hadvezérekről készült kis méretű szobrai, amelyek szintén ebbéli tudására utaltak. A mester ebből is láthatta, hogy Alexy többet tud, mint egy egyszerű kőfaragó. Ennek idővel az lett az eredménye, hogy engedte őt saját örömeire kisebb faragványokat készíteni. Volt köztük számos gyertyatartó, kalamáris, levélnehezék és egyéb apróság, amelyeket pénzzé is tudott tenni. A megtakarított pénzből nagyon szerényen, de megtudott élni, s jutott belőle szerszámra, agyagra, gipszre, patinára is, hogy a művészi munkáját változatosabbá tegye. Időnként a faragástól ugyanis elfáradt a keze, s jónak látta, hogy a kevésbé fárasztó formázás felé forduljon. A mestere azonban látva az ügyességét, a maga javára is ki akarta használni Alexy tudását, és az egyszerű sírkövek helyett már szobrok faragását is rábízta. Többnyire angyalokat kellett megformáznia homokkőből. Ez is sikeresen ment neki, amivel adandó alkalommal el is dicsekedett Brocky Károlynak, amikor újból látogatóban volt nála.

– A sírköves mesterem szerint szép munkát végzek. A legutóbbi szárnyas angyalomért az eredetileg megállapodott összegnél jóval nagyobbat kért a megrendelőtől, aki meghatottságában nem is ellenkezett velem, hanem örömmel fizetett – dicsekedett el a sikerével Alexy.

– Kedves barátom, ha tényleg ilyen ügyes szobrász vagy, én is tudok neked ajánlani valamit. Egy jó ismerősömet nemrég nagy bánat érte, meghalt a szeretett leánykája alig tizennégy évesen, és a Highgate temetőben egy gyönyörű síremléket szeretne neki állíttatni. Úgy tudom, a katakombákban temették el szegénykét. Ajánlani fogom neki a munkádat, amivel szép summa ütheti a markodat, ha elégedett lesz az eredménnyel. Tehetős emberről van szó, aki az udvar szolgálatában áll. A magam példáján látom, hogy az elégedett megrendelő további megrendeléseket hoz, ezért igyekezz a legjobbat kihozni magadból – mondta Brocky jóindulattal Alexynek.

– Igen, én is abban bízom, hogy valakinek megtetszik a munkám, és valami komolyabb megrendeléshez jutok. Ez a remélt munka kedvemre való lenne. Amikor a Highgate temetőben jártam, láttam, milyen szobortípusok vannak egyik-másik síron. Lenne elképzelésem, hogyan faragjak ki egy temetői szobrot, amely talán valami többletet tartalmaz az obligatóriushoz képest – válaszolt Alexy.

Röviddel e beszélgetés után Brocky üzent Alexynek, hogy a reménybeli megrendelő komolyan érdeklődik, és már járt annál a sírkőfaragónál, akinél Alexy dolgozik. Megnézte az apróbb és nagyobb munkáit is, tetszettek neki, s megegyezett a mesterrel, hogy a szarkofágot tőle rendeli meg, a mellékalak kifaragását viszont egyenesen Alexyre bízna. Ennél jobb hírt nem is kaphatott volna Alexy. Azonnal elkezdte tervezni a szobrot, amelyből végül néhány hét múltán egy ideális leányalak lett, amint lehajtott fejjel és a mellére szorított bal kezével ül egy zsámolyon, jobb kezét pedig kissé előre nyújtja, mintha az őt szemlélőt akarná üdvözölni. A ruha gazdagon redőzve omlik szét a lány alakja körül, mintegy biztos talapzatot képezve a szobornak a szarkofág mellett.

Miután a szobrot elhelyezték a temetőben, egyszerűen híre ment a szobrásznak, s egyre több megrendelést kapott különféle síremlékek készítésére. Noha Alexynek nem volt egészen ellenére ez a jól jövedelmező munka, lelke mélyén azonban mégis másra vágyott. Szeretett volna ihletett állapotban olyan műveket alkotni, amelyektől nincs az az érzése, hogy elaprózza a tehetségét. Gondolatban sokszor visszatért azokhoz a szobrokhoz és festményekhez, amelyeket utazásai során látott, és szeretett volna olyan műveket alkotni, amelyek megnyitják előtte a képzőművészeti galériák kapuit.

Erről beszélt Brockynak is egyik látogatása alkalmával. A festő akkor azt mondta neki, hogy legyen türelmes, és dolgozzon olyan szobrokon, amelyek képesek megremegtetni azoknak a műértőknek a lelkét is, akik nagyon szűkkeblűek az idegen művészekkel szemben. Brocky akkor adott hangot annak a félelmének is, hogy a képei iránt megcsappanó érdeklődés miatt elszegényedhet. A festő ekkor mutatta meg Alexynek azokat a festményeit, amelyeken kendőzetlenül ábrázolja a meztelenséget, s amelyeket maga többnyire nagyon jól sikerülteknek tart, de mintha a célközönségnek nem ez lenne a véleménye. Amikor Alexy látta ezeket a képeket, egyik ámulatból a másikba esett. A Nyugvó Psyché, amelyet Brocky egy erdőszéli és vízparti tájban ábrázol, kiegészítve egy kissé elmosódott faunna és legelésző birkákkal, kétségkívül meglódítja a szemlélő fantáziáját, ha végigpásztázza tekintetével a meztelen nő gyönyörű, fehérlő testét. Az Alvó bachánsnő és az Ébredés című képet nézve pedig Alexynek különös gondolatok jártak a fejében. Még Londonba való megérkezésekor, amikor először voltak a pékségben, vettek reggelire két zsemlyét. Mayer úr akkor elmesélte, hogy Kentish Huffkins nevű zsemlyét esznek, melynek a megnevezése akkor keletkezett, amikor a cseresznyetermesztésről híres Kentbe sok szegény londoni járt szüretelni. A gazdától ezek olcsó zsemlyét tudtak vásárolni, de egyszer az egyik dühös gazdasszony sütés előtt a nyers zsemlyékbe belenyomta az ujját, amelyek úgy sült ki, majd ráparancsolt a dühét kiváltó urára, hogy lyukasan adja el azokat. Az embernek azonban szerencséje volt, mert így is minden zsemlyét eladott, ugyanis a cseresznyeszedők a keletkezett mélyedésekbe cseresznyeszemeket tettek, és úgy ették meg. Így aztán ez a zsemlye városszerte elterjedt, csak mostanában a cseresznye helyett kis lekvárgolyók kerülnek a mélyedésekbe. Alexy gondolatai azonban egészen más irányban kalandoztak el. Mindkét képen a hanyatt fekvő meztelen nők keblét olyannak látta, mint két-két Kentish Huffkins zsemlyét. A lehunytt szemű, barna hajú bachánsnő mellei az égnek meredtek, közepükön a cseresznye-mellbimbóval. A másik képen ábrázolt nő félig nyitott szemmel az álom és az ébredés határán éppen nyújtózkodva bújik ki a takaró alól, kitakarva meztelen felsőtestét és szabadon hagyva lányos kebleit, amelyekre Alexy szintén odaképzelte a cseresznyét. Ez a második kép ráadásul egyéb gondolatokra is készítette őt. Az ébredező, rakoncátlanul széthulló hajú szőke nő a pék lányára emlékeztette. A szobrász ekkor úgy érezte, bezárult körülötte egy kör. Brockytól távozva sokáig gondolkodott az álmaiban vissza-visszatérő fekete hajú római lányról, akihez hasonló időnként az utcán és egyebütt is látott, de leginkább festményekről, elsősorban Raffaello képeiről ismert. A pék lánya, La Fornarina, mondták a reneszánsz festő kortársai arról a nőről, akivel állítólag Raffaellónak mértéktelen testi örömeiben volt része, és talán a halálát is ez okozta. Képein a fekete hajú érzéki olasz nő többféleképpen jelenik meg, és íme, most egy londoni pék lánya, mint egy szőke Fornarina Brocky képéről, itt él a közelében a maga hús-vér valóságában.

Alexy zaklatottan ért haza. A padlásszobájába menet a házban nem találkozott senkivel. Óvatosan lépkedett a lépcsőn felfelé, halkan elosont Mr. Johnsonék lakrészének bejárata előtt, majd a szobájába érve meggyújtotta az asztalon álló olajlámpát, melynek kékes füstje vidáman kunkorodva szállt a búra alól a plafon felé. A szobrász elképzelte maga előtt Johnson úr lányát, akinek még a nevét sem tudta, ahogy rakosgatja a meleg kenyereket, zsemléket, kalácsokat a kosarakba, s emelgeti hol magasabbra, hol távolabbra azokat, hogy elérje a polc vagy a kirakat szélét, miközben a karjára felcsúszik a ruhája bő ujjja és kissé félrecsúszik a nyakán a meleg miatt viselt széles kivágás, hívogatva a tekintetet a redők mögötti titkok felfedezésére. Többször látta őt így, amikor megállt az üzletben a sírköveshez menet, hogy valamilyen ennivalót vásároljon magának. Csak éppen olyankor, mivelhogy sietős volt a dolga, nem vette észre a lány fehérből rózsaszínbe hajló selymes bőrének különlegességét. Ehhez Brocky képe kellett, amelyen a fiatal női test üdesége és szinte tapintható puhasága oly megkapóan élethű, hogy a szemlélő minden visszafogottságára szükség van, nehogy hozzáérjen. Alexy ekkor a lámpa reszkető, táncoló lángjába nézve elrévedt, és le-lecsukódó szemmel elképzelte, hogy a londoni Fornarinát a maga eszközeivel örökíti meg és faragja szoborba.

A szobrász mindjárt másnap visszatért Brockyhoz, és előadta neki a tervét, kérve egyben a segítséget, hogy adjon tanácsot, hol tanulmányozhatná mélyebben Rafaello műveit. Brocky örült a fiatalabb pályatárs lelkesedésének, és mindjárt előkeresett egy könyvet, amelyhez nemrég jutott hozzá. Giorgio Vasari híres festők életéről szóló könyve volt az, amelynek német kiadását Alexy már ismerte. Az angol nyelvű könyvnek ennek ellenére megörült, és szívesen vette kölcsön Brockytól, aki azzal adta a kezébe, hogy ha Rafaellót akarja tanulmányozni, londoni művészkörökben ennek nem lesz komoly akadálya, mert a nagy olasz festő itt rendkívül népszerű, sokkal inkább, mint kortársai, Leonardo és Michelangelo. Egyenesen bálványozzák őt, a költők verseket írnak róla, és a festményeinek metszetei mindenhol ott vannak. Sőt, több festménye eredetiben is megtekinthető, mások mellett Francis Eger-ton, Ellesmere grófja gyűjteményében, amely mostanában a befejezés előtt álló Bridgewater House galériájában nyer elhelyezést. Itt látható a Bridgewater Madonna a kis Jézussal, valamint a Szent család pálmáival és a Madonna kék diadémával. Ezenkívül a Nemzeti Galériában további festmények és metszetei is megtalálhatók Londonban Rafaellótól. Brocky arra is felhívta Alexy figyelmét, hogy a nagy angol festőt, William Turnert is megihlette Rafaello és Fornarina története. Róma és Rafaello iránti csodálatát egy olyan képpel fejezte ki, amelyen a vatikáni loggiákról a Szent Péter tér és a város látképe látszik, előtérben Rafaello és Fornarina alakjával, valamint a festő képeivel.

Alexy vidáman indult a kőfaragó műhelybe, ahol a mesternek mindjárt előadta, hogy neki szüksége lenne egy márványtömbre, mivel ihletet kapott egy szobor elkészítésére. A mester nem is ellenkezett, mondta neki, hogy válassza ki a megfelelőt, és az árát majd levonja a béréből. Így is történt, Alexy pedig jól körbetapogatta, megsimogatta a fehér márványt, elképzelve maga előtt a faragás nyomán kibontakozó szobrot. Napokba telt azonban, míg eldöntötte, milyen pózban ábrázolja a festőt és szeretőjét. Újból számba vette az elérhető festményeket, amelyeken az alkotók a szerelmes párt megfestették. Fornarina hol Rafaello mellett áll, mindketten felöltözve, mint a még Bécsből ismert Valsecchi-féle tondón látta, hol a festő térdén ül, a válláról mélyen lecsúszó ruhában, mint a Ingres képein, hol pedig meztelenül, Rafaello mellett félig ágyban ülve, mint Delaistre rézkarcán. Hosszas gondolkodás után az utóbbit elvetette, egyrészt mert Brocky esetéből tanulva nem volt bátorsága a meztelenség nyílt ábrázolásához, nehogy a hüvös angolokban ellenérzést váltson ki vele, másrészt az intim érzések tekintetében maga is elég szemérmes volt. A Valsecchi-féle beállítást viszont túlságosan visszafogottnak találta, ismerve Rafaello viharos szerelmi életét, ezért az Ingres képeiről ismert kompozíció mellett döntött. Már csak azért is, mert úgy látta, hogy a kiválasztott márványdarab azt adja ki majd a legjobban.

Alexy tudta, hogy Ingres többször visszatért a témához, Fornarina és Rafaello alakját több változatban, bár nagyon hasonló pózban festette meg. Az eredeti festményeket nem látta, viszont a róla készült másolatokat, illetve metszeteiket ismerte. Leginkább az nyerte meg a tetszését, amelyen a festő és modellje a Fornarinát ábrázoló kép előtt ül. Alexy végül az alakoknak az általa ismert képeken látható testhelyzetét összevegyítette. Rafaello félig háttal ül a saját festményének, Fornarina, vagyis Margherita Lutti pedig a térdén ülve átöleli őt, fejét a fejére hajtva.

Befejező rész a következő számban!

János barátunk elment

Halkszavú költő volt, túlságosan is szerény. Játszott a szavakkal, tréfás verseivel sokunkat elszórakoztatott. De volt egy másik oldala is ennek a lírának, egy nosztalgikus, melankólikus, derűsen szomorkás hangvétel is jellemezte.

Szerethető ember volt S. Csoma János, aki kétlaki életet élt, Bécs és Kecskemét is magáénak tudhatta, bár az utóbbi időben ritkán látta a császárváros, a betegség megakadályozta annak felkeresésében.

Barátként, szerkesztőtársként néhány versével búcsúzzunk tőle. A versek – sokuknak tudatosan nem adott címet – a *Lélekkikötő* című kötetből valók.

B. L.

S. Csoma János

Szelíden halni lenne jó
Oly megadóan mint a lét
Lépi át önnön peremét
Jó volna halni boldogan
Nem a születés nehezét
Érezni de a gyönyörét.

Nem ütne hangosan az óra
Csak a holtpontra átbötna
A pillanat a végtelenbe
S úgy tovább
Add meg Urunk egy szép halállal
Az újrakezdés mámorát.

„1983 óta állok a Bécsi Napló
szolgálatában,
egyébként semmi érdemleges
nem történt azóta.
Ennyi: két számsor közé
szorítva élek.”

S. Csoma János

1942. december 7. – 2025. október 20.

Lét-nemlét?

Elröpülnek az éveid
megannyi fürge fecskék
itt hagyva fészekaljnyi kint
napjaid elestét
itt feledve az örömet
perzselgető szerelmet
szertelen ifjúságodat
férfias fegyelmet.
Kertedben lassan őszre vált
terheltek mind az ágak
kezed öblébe fekteted
megfáradtan az állad
nyugodt vagy. Lassan elpihen
minden volt van lesz emlék
hideg karokkal átölel
magához húz a nemlét.

Hat sor a feljebbvalóhoz

Születéshez erőt adjon
levegőt az ordításhoz.
Simogató gyöngéd kezét
homlokra a betegágyhoz.
Könnyű halált könnyű földet
nehéz szívvel elmenőnek.

Álom

Szárnyai vannak és repül
egyre csak feljebb menekül
gomolyfelhőkben megmerül –
már nem hallja a föld zaját.
Az óra percről percre vált
majd harsanva időt jelez
ő újra itt. Vállán kereszt.

Horváth Gábor Miklós

éjszaka

ha megszólal bennem éjszaka valami
nem tudom villanyt gyűjtsak-e hogy leírtam
vagy forduljak át a másik oldalamra
veszni hagyva a még meg sem fogalmazott
mondatot amiből lehetne bármi is
csodálatos álom vagy álmos valóság

sikerülhet-e félálomban helyesen
dönteni vagy minden egyes alkalommal
írjuk le amit másnap szemétkébe dobunk
vajon hányszor kell hozzá lámpát gyújtani
hogy egyetlen jó gondolat megszülessen
és elégedettebben alhassunk tovább

mintha

okostelefonon híreket olvasok
számítógépen üzeneteim nézem
krónikát hallgatok reggel délben este
belekapok néha a híradókba is
mondja valaki hogy nem csinállok semmit
rajta az ujjam a világ ütőerén

mintha tudnom kéne mindenről háború
olimpia kétfejű kecske született
mintha a tudtom nélkül nem történhetne
semmi mintha én tettem volna valamit
a saját dolgaim gyenge lábon állnak
a mintha élnék létezésem zsákutca

nap

milyen napom lesz ez a mai borongós
látom-e tüzesen sütni a nyári nap
sugarát milyen lesz szeles szeleburdi
lehetséges hogy nem a nap kényekedve
szerint telik ki tud sütni bennem a nap
ha akarom marad szeles szeleburdi

ez a nap is csak olyan lesz mint a többi
kedvetlenül bambán csak a végét várom
kinék szóljak mit kellene tennem ahhoz
szülessen egyszer egy áldott napom végre
ami jól esik amiben gyönyörködni
tudok aminek ne legyen vége soha

művész

mit minden módon óv a normális ember
jókedvét bőségét lelki egyensúlyát
kapcsolatait szerelmét barátait
bőszén roncsolja szét konokul a költő
a festő a színész a művész hiába
kifog rajtuk a megfogalmazhatatlan

záróra

el tudod mondani azt ami a tiéd
ami a szívedbe elmédbe vésetett
mire senki más csak te vagy kiválasztott
ha már nincs hozzá erőd ne kísérletezz
nincs tovább nincs értelme tudnod kellene
mi fontos mi nem utóbbi felesleges

Horváth Gábor Miklós költő, Budapest

Görföl Jenő

A magyar nyelv hete a Felvidéken

A Csemadok és a nyelvművelés

A Csemadok megalakulásától, pontosabban a megalakulást követő gyerekbetegségeit leküzdve, az ötvenes évek közepétől fogva fontosnak tartotta a nyelvművelést. Az ötvenes évek legelején ez a munka hiánypótló volt, hiszen még érezhető volt a magyar iskolák hiánya az előző évekből, később pedig egyre szervezettebbé vált, hangsúlyosabb szerepet kaptak a nyelvi előadások, vetélkedők, majd az iskolákkal kialakított szorosabb kapcsolat eredményeként a Kazinczy Napok életre hívása, a Szép magyar beszéd versenyének megszervezése, illetve bekapcsolódásunk ezek szervezésébe. A hetvenes évektől még fontosabb szerephez jutott Szövetségünkben a nyelvművelés, az országos irodában szakreferens felügyelte a területet, a járásokon nyelvi szakbizottságok alakultak. Létrejött az Országos Nyelvművelő Tanács, beindult a nyelvjárásgyűjtés. Irodalmi és nyelvi táborokat szerveztünk, kiadványokat jelentettünk meg. Hetilapunk, a Hét anyanyelvi rovatot indított, az országos elnökség pedig rendszeresen értékelte e terület munkáját.

Az 1980-as évek közepétől a Csemadok Pozsony-vidéki és Galántai Területi Választmánya a december 16-át megelőző héten (december 16. Kodály Zoltán születésnapja) minden évben megszervezte az anyanyelv hete rendezvényt. Ez alatt az idő alatt nyelvészek, irodalmárok, tanárok bekapcsolásával a nyelv, a nyelvművelés fontosságára hívtuk fel a figyelmet. A szervezők fő célja a fiatalság, az alapis-

kolás és középiskolás diákság bevonása volt ennek a nemes feladatnak a megvalósításába. Egy héten át (később ez hosszabb időre is kitolódott) szavalóversenyek, vetélkedők, előadások voltak a rendezvénybe bekapcsolódó iskolákban. Sőt, még a Csemadok szervezetek évzáróit is kihasználták a szervezők, hogy az anyanyelv fontosságára felhívják a figyelmet. A „hét” minden rendezvénye – előadás, szavalóverseny, vetélkedő, Csemadok vezetőségi ülés, taggyűlés, évzáró – előtt felolvasták valamely neves nyelvész, vagy irodalmár gondolatait, üzenetét az anyanyelvről. Írt, üzenetet küldött Lőrincze Lajos, Ruffy Péter, Csátár Imre, Zalabai Zsigmond, Bodor Pál, Dudás Károly és mások. Az anyanyelv hete mindig a tanárok, csemadokosok és más érdeklődők számára szervezett ünnepi akadémiával zárult, ahol jeles előadók osztották meg az anyanyelvvel, a nyelvápolással kapcsolatos gondolataikat a megjelentekkel. A rendezvénysorozat mindig Kodály Zoltán galántai szobrának megkoszorúzásával zárult. A szervezők ezzel a nyelvművelő Kodály munkásságára szerették volna ráirányítani a figyelmet. 2022-ben az Anyanyelvápolók Szövetsége felkérésére a Csemadok szervezésében a Felvidéken valósult meg a magyar nyelv hete Kárpát-medencei rendezvénsorozata. A sikeres esemény után az Anyanyelvápolók Szövetsége és a Csemadok Országos Tanácsa 2022. november 13-án a munka folytatására együttműködési megállapodást kötött Budapesten, melyet a két testület elnöke, Juhász Judit és Bárdos Gyula írtak alá. Közben a Csemadok területi szerveinek ülésein, de az országos elnökségben is felmerült a gondolat: kapjon nagyobb teret, figyelmet ismét munkánkban a nyelvápolás. 2023-ben a Csemadok Országos Elnöksége ismét megrendezte az anyanyelvi napokat és Felvidék-szerte oktatási intézményekben és Csemadok-szervezetekben nagyon sok helyen hangzottak el Szakonyi Károly anyanyelvvel kapcsolatos gondolatai. Az Anyanyelvápolók Szövetsége 2024. május 3-án a magyar nyelv hetének zárórendezvényén Anyanyelvünkért emlékéremmel tüntette ki a Csemadokot.

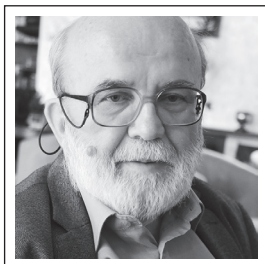
Szövetségünk tavaly is megrendezte a magyar nyelv ünnepét Anyanyelvi Napok címmel. Ez alkalomból a Csemadokban Fábry Zoltán-díjjal elismert Dudás Károly délvidéki író küldte el hozzánk anyanyelvvel kapcsolatos írását. Ebben az évben, 2025-ben Komárom volt a helyszíne a magyar nyelv hete országos megnyitójának. ott hangzott el Tóth László József Attila-díjas költőnk anyanyelvvel kapcsolatos üzenete.

(Felvételeinken Juhász Judit és Bárdos Gyula, valamint Dudás Károly látható. Görföl Jenő felvételei!)

Tóth László

Üzenet a magyar nyelv hetét ünneplők részére

(2025. november 13. – december 16.)

A nyelv az írónak eszköze is, tárgya is – írtam egy alkalommal, amikor az anyanyelvemről, hozzá való viszonyomról faggattak egy interjúban. De nem így van ezzel minden ember? Hiszen, másképpen fogalmazva, a nyelv mindannyiunké – minden ember teremtette is, teremtője is a nyelvnek, nyelvének. Ember és nyelve ugyanis nincs egymás nélkül – kölcsönviszonyban vannak egymással: eltanuljuk, formáljuk-alakítjuk, saját képünkre igazítjuk, de vissza is hat ránk, vonásai a mi vonásainkat is követik. Bizonyos értelemben tehát „tárgyasult” leképződései, „megtestesülései” is vagyunk a nyelvnek, és benne is kifejeződést nyer lényegünk.

Ha nyelvünk sérül, mi is belerokkanhatunk, sebeink a nyelvünkön is nyomot hagynak. Ha szabad nyelvhasználatunkban gátolnak, szabad mozgásunkban vagyunk akadályoztatva, és lelkünk szárnyalása is visszanyeset. Nemcsak ostorral lehet elbizonytalanítani, megfenyíteni az embert, a nyelvén keresztül szintén sakkban tartható. Manipulálásának egyik leghatékonyabb eszköze, ha *beleszólunk* nyelvhasználatába. A diktatúrák is ezt tették, hiszen a hatalomgyakorlás egyik terepe a nyelv, s persze, látható, a demokráciákban is vannak erre kísérletek. Minden író – nagy szó? nem nagy szó? tény – ezért szabadságharcos is, a nyelv és a szabad nyelvhasználat letéteményese. De nemcsak az író az; minden ember a nyelvében – és a nyelve által – válik teljessé. Aki erről lemond, a teljességet adja fel.

Nyelvet, persze, lehet váltani. Anyanyelvet nem. Csak feladni. De ha feladjuk, szintén a teljességünket adtuk fel. Éppen ezért: ha feladjuk is – feledhetjük-e? Nem kísért-e ott életünk végéig kitaszított/megtagadott szülőként bennünket? Persze, jó szakember s jó ez és az anyanyelvét megtagadva is lehet az ember. Jó ember is lehet, természetesen, érzékeny, szeretni tudó és szeretni való. A világból azonban bizonyosan nem érzékel már mindent. Ezt a képességét akkor veszítette el, amikor lemondott az anyanyelvéről. Mert az igazán transzcendentális valóságokhoz és élményekhez a kulcsot leginkább ez ad(hat)ja meg.

Ebből következően soha, egyetlen pillanatra sem, fel sem merült bennem, hogy – bár Szlovákiában élve – három gyermekem közül valamelyiket is szlovák iskolába írássam, és *természetesen* magyar iskolába jár(t) mind a négy unokám is. Ez ugyanis a legkevesebb, és a legtöbb is, amit megtehettem – illetve, unokáim esetében: megtehattunk – értük. Hiszen, magam az anyanyelvemet mindig ugyanolyan egyszeri, ám életre szóló adománynak – eleve elrendeltetésnek? – tekintettem, mint a szüleimet, nemzetiséget, szülőföldjüket, kultúrámat, nemzetem történelmét, irodalmát stb. Azaz mindig is úgy vettem, hogy miként a szüleiket, úgy ezeket sem tagadhatja meg az ember, és őket – a szüleimet – árulnám el azzal, ha ezek bármelyikével is ezt megtenném. Mellesleg mindent, ami vagyok s ami lettem, az anyanyelvemnek köszönhetek (így természetesen más nyelvek ismeretét is). Másképpen mondván: szülöm is, nevelőm is a nyelv – milyen szép, telitalálatos szavunk erre az 'anyanyelv'!...

„Az a tény, hogy a nyelvem magyar, és magyarul beszélek, gondolkodom és írok, életem legnagyobb eseménye, melyhez nincs fogható” – idézhetném, idézhetnék most Kosztolányit. Ha pedig – mint egy felnevelő anyaként – nekem megadott mindent, mért ne biztosítaná ugyanezt a gyermekeim és az unokáim számára is? Mert hiába változik egyre a világ, ha van, ami az életben soha nem fogja elárulni és cserben hagyni őket, az egyebek mellett – ha okosan gazdálkodnak vele és megragadják mindazon lehetőségeket, melyeket a világ, mi több: más nyelvek, sőt más kultúrák, más világok felé nyit(hat) meg a számukra – az anyanyelvük. Mi okom lett volna hát, s unokáimmal kapcsolatban is megismételve: mi

okunk lett volna ezt megtagadnom (megtagadnunk) tőlük, és nekik is mi okuk lenne (lehetne) hátat fordítani neki és elárulni azt? Alaptalan közhiedelem ugyanis, főleg tájainkon sokfelé: az érvényesülésük is múlhat rajta. De ki mondja, hogy ez (csak) nyelvfüggő? Ambíció, akarat, cél- és küldetéstudat kérdése ugyanis mindenekelőtt. Hiszen az érvényesülésem nem következik – esetemben, esetünkben – egyenesen a szlováktudásomból. Mert ha az ambícióim kiteljesítéséhez épp a szuahéli nyelv ismerete a célszerű, mit érek akkor a mégoly tökéletes szlováktudásommal is. Persze, ha, teszem azt, egy kiszűcsajhelyi (ober-neustadti, kischütz-neustadti, Kysucké Nové Mestoi) kiskocsmában – bocsánat, a mai módi szerint: pubban – sört akarnék kérni magamnak, ahhoz természetesen jól jön az is. A szlovák irodalom és történelem tanulmányozásához pedig egyenesen elengedhetetlen. De már mondjuk ezek, s főleg az utóbbi régebbi fejezeteinek megismeréséhez jó, ha az ember tud latinul is, németül is, meg magyarul is... Ha pedig gépészmérnök vagyok, vagy akár egészségügyi nővér, és teszem azt Angliában szeretnék – ha időre-órára is – *érvényesülni*, ugyanannyit ér a pozsonyi műszaki főiskolán vagy egészségügyi szakközépiskolában szlovák nyelven megszerzett szaktudásom, mintha valamely magyar nyelvű oktatási intézményben tettem volna szert rá, azaz angolul is meg kell tanulnom hozzá. Ezzel szemben elég csak elképzelnünk, micsoda – kétszeres – terhet rakunk szlovák iskolába küldött (kényszerített?) magyar anyanyelvű kis elsősünk nyakába, akinek a tananyagon kívül még a tanítási (iskolai) nyelvet is meg kell tanulnia! Vajon nem indul-e eleve hátránnyal a szlovák anyanyelvű osztálytársaihoz képest? S vajon milyen lelki hatások, frusztrációk érhetik őt emiatt, amikor mindemellett még az új közösséget és új követelményrendszert is meg kell szoknia?

És persze van itt még valami más is... Mindennapos tapasztalatunk lehet – s nem csak tájainkon, a szlovák nyelvi hatások és kényszerek miatt, hanem az anyaország, illetve az egész magyar nyelvterület felé tekintve is – nyelvünk, nyelvhasználatunk általános és állandó változása, alakulása, mely a szüntelen gazdagodását és hajlékonyságát is jelző pozitív folyamányai mellett az elbizonytalanodás, megroggyanás, romlás – nem egy esetben a nyelvfeladás – intő jeleit, jegyeit is mutatja... Elég csak itt sajtónk, tömegtájékoztatási eszközeink nyelvezetének, nyelvhasználatának lomposságára, hajmeresztő hanyagságaira, a kóros és káros nyelvi divatok követésének hajlamára utalnom... De jó esetben bővíthet s gazdagodhat is nyelvünk e hatások által, és életünk, mindegyre változó valóságunk új és új jelenségeinek befogadására, leképezésére válhat képessé, alkalmassá. Ami nyelvművelő elhivatottságunk *szünetlen* mélyítésének, fokozásának szükségességére is figyelmeztet(het) bennünket.

Mondják, ugye: madarat tolláról... embert viszont – s tegyem hozzá: a közösséget szintén (noha ezek az utóbbi évtizedekben, s minden szinten, erősen bomlásnak indultak) – a nyelvről is... Mert az, Illyés Gyulával szólva, az „Összemosolygás nyelve” és „a titkon össze-világló könnyek nyelve” is, azaz „a hűség nyelve” a számunkra, s ezt mindig is teljes mértékben tudatosították írástudóink, így a (cseh)szlovákiai/felvidéki magyar költők, írók is. Ezért engedjék meg, hogy emlékeztessenek e helyt, a magyar nyelv (komáromi) ünnepén utóbbiak – példának okáért Bábi Tibor, Dénes György, Ozsvald Árpád, Tózsér Árpád, Zs. Nagy Lajos, Bárczi István, Kulcsár Ferenc, Varga Imre és a többiek vonatkozó – verseire, illetve prózaíróink nem avuló, nyelvféltő vallomásaira is, melyeket felejteni hagynunk nemcsak méltatlanság – bűn lenne részünkről. Mert, mint Bárczi István írta évtizedekkel ezelőtt a *Védj a gonosztól* című intő versében: „Évtizedek csak, s más haza épül. / Eltűnt a nádas, házról a nád is. / Felcseperedtél szép szobor-ember! / Hát le, a mélybe készül-e grádics? // [...] // Hol van utódod, hogy vele köthess / mához jövődöt – némul az árva! / Játékaiból más világ épül, / jobb a tiédnél, de különválva. // Házad felépült: áldozz oltárán / térdre hullva, hogy éljed lehessen. / Esdekelve mormold: védj a gonosztól / Egyetlen mentsvár: édes anyanyelvem.”

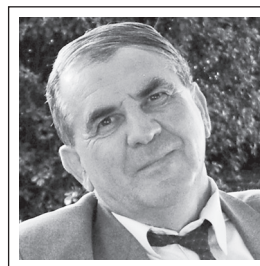
Igen, így igaz: édes anyanyelvünk mindig is megmarad(hat) azon mentsvárunknak, mely keserű óráinkban – a mindenkori gonosz ellenében is – védelmet és vigaszt jelenthet a számunkra ...

Tóth László, József Attila-díjas író, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja

Cseh Károly

Tavaszi Triptychon

Napleányok
nyitva autó lepke szárnya
kitárulkozó Nap leánya
ilyenkor mind a napozó is
menne a dél már de időz is
hersegő fűre hars combokra
aranyesőfényt lövell egyre
míg bimbó és öl mézgáll zsongva
a bikahát gyanánt dombra fekve
nők szökdösnek a mítoszokba

Áprilisi ikon

nem ér össze ég-föld közel s távol
rég mesterek palettájáról
hibázik ecsetnyi aranylás ma
rügyként duzzadó bikinin virít
s akár a japán cseresznye ága
lent a hajlatban kihívón megint
– hessenteni a kukkoló időt –
összehajlanak harmonikázva
mélybíborlón a felhevült redők

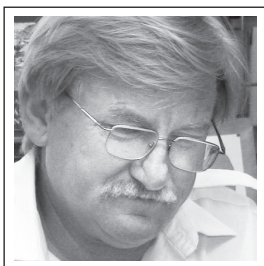
Rombusz és szív

kökény galagonya nyílik remegve
már-már habzik a rángó zöld nedve
eső után fent gépek vitorláznak
akár a kékség nagyítója alatt
úszó hatalmas lomha spermaszálak
hol vagy nem is tudom mikor láttalak
derül-borul itt talán az is lehet
rombusszá rojtozza a május pár nap
esőivel a fába rótt szívet

Cseh Károly költő (1952–2013)

Böröndi Lajos

Emlékezés Rubinek Gyulára

Szeptember elején emlékeztek a Fiumei úti temetőben Rubinek Gyulára, volt óvári gazdászra, aki 160 éve született, s az ország válságos időszakában volt agrárminiszter, s akinek megítélése az elmúlt száz évben vélemények keresztüzében állt. Sőt azt is mondhatnánk, a változó politikai kurzusok agrárpolitikájában perifériára szorult.

A megemlékezésen, amelyen jelen voltak a magyaróvári agráregyetem képviselői is, dr. Nagy István agrárminiszter mondott beszédet.

Rubinek Gyula 1865. szeptember 10-én született, a Bars megyei Óhajon. Ez a település Érsekújvártól 18 km-re északkeletre, a Zsitva folyó bal partján fekszik. „*Határja messze kiterjedt, s termékeny; marha-juh tenyésztése virágzó, káposztája híres, nádja bőséggel.*” – jegyzi föl róla Fényes Elek.

Az 1910-es népszámlálás szerint, amely az utolsó volt a történelmi Magyarország területén 1081 lakosából 544 magyar, 523 szlovák, 3 német és 11 egyéb anyanyelvű volt.

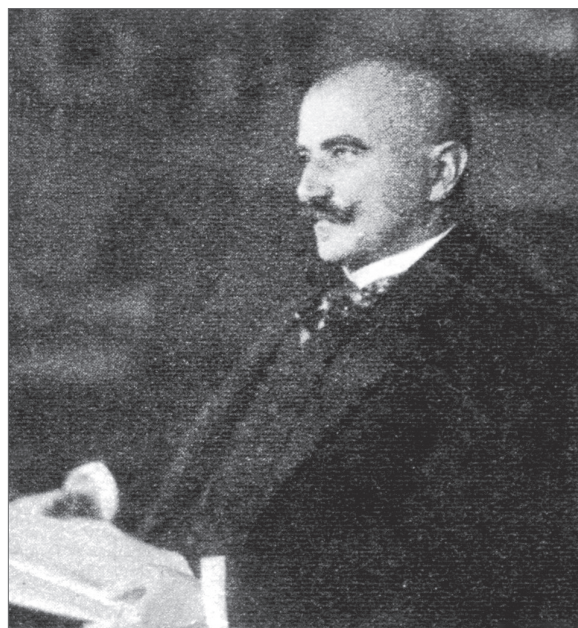
A középbirtokos családban felnőtt gyermek Érsekújvárra és Nyitrára járt középiskolába, s természetes volt innét az út Magyaróvárra, ahol a Gazdasági Akadémiára iratkozott be. Pályája alakulásában mindenképpen nagy szerepet játszott apja, aki az 1861-ben megalakult Bars megyei Gazdasági Egyesület tagjaként, a megyében igen sokat tett a korszerű belterjes gazdálkodás meghonosításáért.

Az Akadémia fénykorára esnek gazdász évei, a híres nagy tanári kar tanárai oktatták. Óvári akadémiai éveire esik a magyar nyelvű oktatás bevezetése, a földművelésügyi miniszter egy 1882-ben kiadott rendelettel 1884-ben megszüntette az akadémián a német tanítási nyelv használatát.

Magyaróvári tartózkodásának éveire esik az első magyarországi igazgató kinevezése is 1884-ben, akit történetesen Balás Árpádnak neveznek. 1885-ben nyert végbizonyítványt Rubinek, s miután végzett Magyaróváron, Kunbajára került gazdasági segédnek, majd, mint gazdasági intéző dolgozott. Ez a település a 20. század elején Bács-Bodrog vármegye Bácsalmási járásához tartozott. Jórészt német ajkú lakossággal.

Ekkor indult szerkesztői, politikai pályája is, szerkesztette a Borászati Lapokat, majd a Köztelket is. 1893-ban a Magyar Gazdasági Egyesület titkárává választják, gazdakongresszusokat szervezett, s javaslatára alakult meg 1896-ban a gazdasági egyesületek országos szövetsége. Az 1901-es és az 1905-ös választások alkalmával az újaradi kerület szabadelvű programmal képviselővé választotta.

A „Köztelek” főszerkesztőjeként jelentős szerepet játszott a Magyar Mezőgazdák Szövetkezete és a

Hangya szövetkezet megalakításában. Az I. világháború alatt elsősorban élelmezésügyi kérdésekkel foglalkozott.

A Tanácsköztársaság idején meghurcolták, de annak bukását követően Friedrich István kormányában 1919 augusztusától elvállalta a Földművelésügyi Minisztérium vezetését. E tárcát Huszár és Simonyi-Semadám kormányában is megtartotta, míg gróf Teleki Pál miniszterelnöksége alatt a földművelésügyi tárcát a kereskedelemügyivel cserélte fel. Előbbi minisztersége idejére esett a mezőgazdasági érdekképviseletekről szóló törvény megalkotása, a közgazdasági egyetem felállítása, valamint a Nagyatádi Szabó Istvánnal közösen kidolgozott földreform.

1921-ben még a Kisgazda Párt elnökévé választották, de eluralkodó szívbaja következtében egyre inkább kénytelen volt visszavonulni. 1922. január 8-án halt meg Budapesten.

Rubinekről 1945-után, ha egyáltalán megemlézték a nevét, mint konzervatív hivatalnokról szóltak. Pedig tanulmányozva közírói pályáját megállapítható, hogy a nagybirtok extenzív egyoldalú termelési rendszerét bírálva, a korszerű, belterjes gazdálkodás mellett szállt síkra. Rubinek bebizonyította, hogy a nem megfelelő birtokösszetétel miatt, azaz a nagybirtok harmincszázalékos aránya mellett a kis- és törpebirtokok ötvenszázalékos részesedése, a nélkülözhetetlen tőkeháttér hiányában szükségszerűen az agrárnépesség elszegényedéséhez vezet. Mindamellet Rubinek, más országok történelmi fejlődését alapul véve, nem tartotta volna ezt a jelenséget aggasztónak, ha rendelkezünk volna olyan tekintélyes iparral, amely a felszabaduló munkaerőt foglalkoztatni tudta volna.

Rubinek talán legjelentősebb politikai – gazdasági munkája a Nagyatádi Szabó István féle földreform törvény előkészítésében csúcsosodik ki. Hisz 1920-ban még ő dolgozta ki azt a földreformot, amelyet már Nagyatádi Szabó István, az új földművelésügyi miniszter terjesztett elő.

Özv. zsitvabesenyői RUBINEK GYULÁNÉ viszocsányi LITHVAY MARGIT, a maga és az alulnevezettek, valamint az egész rokonság nevében bánatos szívvel jelenti, hogy hön szeretett férje, a jó apa, nagypapa és rokon

ZSITVABESENŐI RUBINEK GYULA

NEMZETGYÜLÉSI KÉPVISELŐ. A FERENC-JÓZSEF-REND LOVAGJA ÉS CSILLAGOS KÖZÉPKERESZTJÉNEK TULAJDONOSA. VOLT FÖLDMŰVELÉSÜGYI ÉS KERESKEDELEMÜGYI M. KIR. MINISZTER. MINISZTER-ELNÖKHELYETTES. AZ ORSZÁGOS MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET NY. IGAZGATÓJA STB. STB.

élete 57., boldog házasságának 28. évében, Budapesten, január 8-ik napján, a haldoklók szent-ségének felvétele után elhunyt. A boldogult földi maradványai az OMGE disztermében (IX., Köztelek-utca 8.) január hó 10-ik napján d. e. 11 órakor fognak beszenteltetni, mely után a Kerepesi-út melletti temetőben, a Székesfőváros által adományozott diszshelyen fognak az anyaföldnek átadatni. — Az engesztelő szentmiseáldozat a Ferenc-rendi atyák belvárosi templomában január 11-ik napján d. e. 11 órakor, Ohajon pedig később meghatározandó időben fog az Úrnak bemutatni.

Budapest, 1922. január hó 8-ik napján.

RUBINEK LÁSZLÓ
és neje HANNÁK VERON

RUBINEK BORISKA

és férjefreytgi lovag STERNÁD JENŐ

RUBINEK TIBOR

gyermekai

STERNÁD GYULA

unokája

özv. RUBINEK ANDRÁSNE
CZOBOR HERMIN

anyja

özv. viszocsányi LITHVAY MÁTYÁSNE

nagyraikói és kelemenfalvi RAKOVSKY VILMA

anyósa

RUBINEK NÁNDOR
özv. SZLAMKA ISTVÁNNÉ

CZOBOR MÁRIA

nemespanni CZOBOR LÁSZLÓ

nagybátyjai és nagynénje

RUBINEK ILONA és férje
FLÓRIS RUDOLF

RUBINEK JOLÁN és férje

kajdacsai KAJDACS ENDRE

RUBINEK ANNA

DR. RUBINEK ISTVÁN

RUBINEK MÁRIA és férje

VALACH ISTVÁN

testvérei és sógorai

Legyen áldott emléke!

A földkérdés megoldása nemzeti sorskérdéssé vált. A nagybirtokrendszer fennmaradása, illetve a földnélküli szegényparasztok magas aránya még inkább azá tette ezt. Az első világháború előtti Magyarország lakosságának közel kétharmada még agrárnépesség volt. A parasztság aránya az össznépességen belül 1900-ban 66, 1910-ben pedig 62%-ra tehető. Ezen belül a birtokos parasztok 40, az agrárproletárok pedig 60%-ot reprezentáltak.

Az 1918. október végén megalakult Károlyi-kormány, – a hazaözönlő parasztkatonák megnyugtató-sára is – széleskörű földreformot hirdetett. Búza Barna, földművelésügyi miniszter november 20-29-e között földbirtokpolitikai ankétot szervezett. Az ankéton az OMGE és a Magyar Gazdaszövetség vezetői, – köztük Rubinek Gyula – védték a nagybirtokosok érdekeit: csak az 1000 hold feletti nagybirtok állami kisajátítását tartották elképzelhetőnek. Ezzel a Károlyi Mihály vezette Függetlenségi és 48-as Párt jobbszárnya is egyetértett.

Velük szemben Nagyatádi Szabó a falvak határában lévő minden 100 kat. holdnál nagyobb földbirtokok állami kisajátítását, valamint a szegény- és kisparasztok alacsony megváltási ár ellenében történő földhöz juttatását követelte. A kormány december közepén tárgyalta a Búza Barna által elkészített demokratikus földreform törvénytervezetet. Ez – Jászi Oszkár javaslatára – már minden 500 hold feletti nagybirtok kisajátítását lehetővé tette. Ezt a nagybirtokosok szervezetei elfogadhatatlannak tartották, a Kisgazdapárt viszont támogatta. Ezért Károlyi bevonta Nagyatádit az 1919. január 19-én alakult Berinkey-kormányba és az véglegesítette a tervezetet.

A széleskörű és demokratikus földreformot tehát nem a polgári demokratikus kormányzat, hanem a Tanácsköztársaság kormánya nem hajtotta végre. A Forradalmi Kormányzótanács 1919. április 3-i rendelete minden 100 hold feletti nagy- és középirtokot köztulajdonba vett. Április elején leállították a helyi földigénylő bizottságok és kiküldött birtokrendező bizottságok munkáját. Az egyházi és a világi nagybirtokokat nem szétosztották, hanem szocializálták, és azokon állami gazdaságokat és termelőszövetkezeteket hoztak létre. A szegényparasztság többsége ezért egy idő után elfordult a proletárdiktatúrától.

Az 1919. augusztus 15-én megalakult második Friedrich kormányban Nagyatádi Szabó megkapta a földművelésügyi miniszteri tárcát. Még ekkor is kiállt a földművelő nép földhöz juttatásáról szóló XVIII. néptörvény végrehajtása mellett. Ezért a nagybirtokosok érdekvédelmi szervezetei, - az OMGE és a Gazdaszövetség - valamint az Egyesült Kisgazda- és Földművespártban szervezkedő újkonzervatív-agrárius politikai exponenseik, - mint például Rubinek Gyula - élesen támadták. Ezért Friedrich kihagyta a parasztpolitikust az augusztus 28-án megalakult harmadik kormányából, és Rubinek Gyulát nevezte ki földművelésügyi miniszternek.

A választási esélyek növelése érdekében 1919. november 29-én Nagyatádi beleegyezett, hogy pártja egyesüljön a Rubinek Gyula által vezetett újkonzervatív- agrárius Földművespárttal. Ebből viszont az következett, hogy az 1920 januári választások után Nagyatádi és hívei folyamatosan kompromisszumokra kényszerültek. Az 1920. március 15-én megalakult Simonyi-Semadam kormányban a pa-

rasztpolitikus a közéletmezési miniszterség nehéz feladatát kapta. A földművelődési miniszter pedig továbbra is a nagybirtokosok érdekeit jól védő Rubinek Gyula maradt. Az ő feladata volt a földreform törvénytervezet elkészítése. Az május közepére készült el és – a földbirtokosok javára megváltozott belpolitikai erőviszonyoknak megfelelően – már sokkal mérsékeltebb lett, mint Nagyatádi és hívei szerették volna. Ezért a földreformtervezetről, a két politikus és híveik között ádáz vita bontakozott ki, már a párt kettészakadása is szóba került. A kompromisszummal, amit július 25-én kötöttek Nagyatádi nagyobb engedményekre kényszerült. Viszont az első Teleki kormányban ő lett a földművelésügyi miniszter. Így augusztus közepén ő terjeszthette be a nemzetgyűlésben a földreformtörvény tervezetét.

A Rubinekkel kötött kompromisszumnak gyors eredménye is lett: a házhelyek és kishaszonbérletek alakításáról szóló 1920. évi XXIX. törvény szeptember 24.-i elfogadása. Erről a történések gyakran elfeledkeznek. Pedig ez hozzájárult a falusi nincstelenek és szegények gazdasági és szociális helyzetének némi javulásához. E törvény alapján a 20-as évek első felében több mint 260000-en kaptak 600 négyszögöles építési telket, ahová felépíthették szoba, konyha házukat. E törvény hozzájárult ahhoz, hogy a háború és a forradalmak alatt öntudatára ébredt szegényparasztság lecsendesedett, s az új rendszer passzív elfogadjává lett.

Magát a földreform-törvényt a nemzetgyűlés november 13-án fogadta el.

Természetesen lehet a földreformot dicsérni és bírálni, de nem szabad figyelmen kívül hagyni a politika rideg valóságát sem. E törvény akkor született meg, amikor Magyarország léte is egy hajszálon függött. A trianoni véres béke halálosan megsebezte az országot, annak fennmaradása is veszélybe került, hiszen a történelmi Magyarország egyharmad részén kellett új államot létrehozni. Új honfoglalást. Ebben a helyzetben egy, a korábbi világban szocializálódott, annak agrárkérdéseit, problémáit látó és átélő agrárpolitikus csak kompromisszumok árán érhetett el eredményeket.

Még hat évtized sem adatott Rubinek Gyulának, hogy pályája kiteljesedjen. De életműve elismerést és tiszteletet érdemel. A legnehezebb időben kellett helyt állni, és legjobb tudása szerint szolgálni az agráriumot. Egész életét ennek az ügynek szentelte, s igazán elismerést nem kapott, s az utókor munkásságát néhány fanyalgó mondattal intézte el. De igaztalanok lennének, ha a kor viszonyait figyelembe nem véve ítélnék. Hisz bizonyára számára is fájdalmas volt szülőföldjének elvesztése, a történelmi Magyarország igaztalan megalázása.

Felhasznált irodalom:

Sipos József: A földkérdés, Rubicon, 2013/12. sz.

szél-járás

Böröndi Lajos

Bárdy Margit emlékezete

– Jó lenne találkozunk! – írta Bárdy Margit egy 2009-es karácsonyi üdvözlőkártyára, de valahogy a későbbi találkozások elmaradtak. 2009-ben Mosonmagyaróváron járt férjével, s az azóta már megszűnt Főherceg vendégházban szálltak meg. Itt készítettem vele egy rövid interjút, majd másnap meglátogattak Feketeerdőn, ahol egy kávét elfogyasztva megnézte a kertet, s egy Atlaszciprust ígért, amit majd el kell hoznom Münchenből. A helyét is kinézte. S hozzátette, hogy tudjam van/volt egy Bárdy Margit

Erre azonban nem került sor. Meglátogattuk ugyan Münchenben, de a reggelizés, és a képek nézegetése közben el is feledkeztünk a pálmáról.

Hatalmas belmagasságú lakása az Isar partján lenyűgözött, s az általa készített bajor reggeli is finomnak bizonyult, s elejtettük az idő fonalát a képek nézegetése közben.

OBJEKTE NACH

11.
SEPTEMBER

DIENSTAGABEND ZUR ADOLF DRESENS GEDENKFEIER IM BRECHTZENTRUM BERLIN KAMEN NICHT SEHR VIELE LEUTE - MAN SAGTE IN NEW YORK SEI WAS PASSIERT. IM HOTEL RIEF ICH ZU HAUSE AN - STELL SCHNELL DEN FERNSEHER AN - HÖRE ICH - UND DANN DIE BILDER VON DEN ZWEI ZUSAMMENFALLENDEN TÜRMEIMMER WIEDERHOLEND VOR MEINEN AUGEN. AM NÄCHSTEN TAG FLOG ICH NACH HAUSE - RAUMTE VOM BÜCHERREGAL 620 KUNSTBÜCHER AUS UND VON DEM, WAS ICH DABEI UND DAHINTER FAND, MACHTE ICH DIESE BILDOBJEKTE, DIE HIER ZU SEHEN SIND. DAS ROSA KREUZ WAR DIE ERSTE ARBEIT IN DIESEM BILDERZYKLUS. ICH GLAUBE, ES WAR AM 13. SEPTEMBER NACH MEINER BERLIN REISE UND ES ENTSTANDEN NACH UND NACH NOCH DREISSIG BILDOBJEKTE IN DEN DARAUF FOLGENDEN ZWEI JAHREN.

BARDY MARGIT

KEDDEN ESTE ADOLF DRESEN EMLÉKESTJÉN A BERLINI BRECHTZENTRUMBAN NEM VOLTAK SOKAN - AZT MONDTAK NEW YORKBAN TÖRTÉNT VALAMI. A HOTELBŐL HAZATELEFONÁLTAM - KAPCSOLD BE GYORSAN A TELEVÍZIÓT - HALLOM - AZTAN A KÉPEK - A KÉT ÖSSZEOMLO TORONYRÓL MEGISMETELVE MINDIG SZEMEIM ELŐTT. A KÖVETKEZŐ NAPON HAZAUTAZTAM - KIRAMOLTAM 620 MŰVÉSZETI KÖNYVEMET KÖNYVESPOLCOMRÓL ÉS AMIT OTT ÉS MÖGÖTTE TALÁLTAM ABBÓL ÉPÍTETTEM EZEKET AZ OBJEKTEKET, MELYEK ITT LÁTHATÓK. RÓZSASZÍNŰ KERESZT VOLT AZ ELSŐ MUNKÁM EBBŐL A SZÉRIABÓL. AZT HISZEM Szeptember 13-án a berlini utazásom után - ÉS AZ ELKÖVETKEZŐ KÉT ÉV ALATT MÉG HARMINC OBJEKT SZÜLETETT MEG.

BARDY MARGIT

S most koraősszel, halálhírét hallva álltam meg egy kis időre, hogy megkérdezzem magamtól: hogyan futott így el az idő, s miért nem jutott néhány perc egy-egy üdvözlőkártyára, egy telefonra? Akár egy újabb látogatásra is, hiszen számtalanszor jöttünk el München mellett, tartva haza az unokázásból.

Nincsen válasz.

Most lapozom a tőle kapott katalógust, az OBJEKTE NACHT 11, SEPTEMBER címűt, s kihullik belőle egy színes fotókópia, melynek a hátoldalán néhány sor, hogy a jelmezterv egy düsseldorfi díszlet terve.

Bárdy Margit 96 évet élt, s ráemlékezve röviden villantsuk fel pályáját!

Kreibich Margit néven 1929-ben született Magyaróváron, középiskoláját Győrben az Állami Leánylíceumban végezte. A Képzőművészeti Főiskolán Bernáth Aurél osztályába került. Ebből az osztályból került ki Udvardi Erzsébet, Konok Tamás és Kreibich Margit is. 1953-ban a Madách Színház szerződtette, és karrierje egy kirobbanó sikerrel kezdődött. A Királyasszony lovagja című darabhoz készült jelmezei revelációként hatottak a magyar színházi világban. Férjhez ment Bárdy Györgyhez, bár néhány múlva elváltak, a Bárdy nevet megtartotta, és ezen a néven lett Nyugat-Európában elismert színházi művész. 1956-ban Bécsbe ment, majd Münchenben telepedett le. 1957-1959-ig Münchenben, a Képzőművészeti Főiskolán tanult szcenikát.

Bécsről Londonig, Hamburgtól Zürichig Európa legjelentősebb színházaiban, operaházaiban dolgozott nagynevű rendezőkkel. Bárdy Margit tervezte a 60-as évek sikerfilmje, az Orion úrhajó jelmezeit, maszkjait és rekvizitumait is. A Brüsszeli Operaház Borisz Godunov előadása világhírű lett – a különleges jelmezei és díszletei eredetiben is láthatók voltak a tihanyi kiállításán. Bavaria megrendelésére készítette Oskar Schlemmer Triadische Balettjének filmes rekonstrukcióját.

Grafikus, díszlet- és jelmeztervező. 1952-ben végzett a Képzőművészeti Főiskolán, tanárai Bernáth Aurél, Bortnyik Sándor, Barcsay Jenő és Bencze László voltak. 1957–1959-ig Münchenben, a Képzőművészeti Főiskolán tanult szcenikát, azóta itthon és számos európai városban (Berlin, Bécs, London, Párizs, München) készített jelmezeket és színpadterveket. A színház mellett illusztrációkat, kollázsokat és festményeket is alkotott, tervezett plakátokat, könyveket. Munkáira egy időben nagy hatással volt a 20-as évek orosz avantgard művészete. Számos kiállítása volt itthon és Németországban, munkásságát több díjjal is jutalmazták.

A magyaróvári szálláson készült interjú a Mosonvármegye lap 2009. szeptember 10-i számában jelent meg. S talán érdemes az újraközlésre, hiszen visszaadja azt a hangulatot, amely pillanatok alatt megteremtődött köztünk.

„– Magyaróvár gyönyörű lett – szögezi le rögtön arra a kérdésre válaszolva, hogy lát-e változást a városban sétálva. – Egész kis kivétellel a házakat renoválták, befestették, s patinás kisváros lett belőle. Szívesen jövök ide, s mindig benézek édesanyám volt házába, ami a Hardy-ház mellett található, a Selmeczi-háztól a második a posta felé. Ezt a házat édesanyám szüleitől, Günter Adolf és Adolfnéától hozományul kapta. Ez a város egy gyöngyszem, s nem lehet semelyik városhoz hasonlítani. Régen a főhercegi kastély és az Akadémia adta meg a rangját. Nagy élet volt benne, bálók voltak. Az ötvenes években aztán lepusztult, azért is örülök, hogy az elmúlt két évtizedben visszakapta hajdani arcát.

– 1956 után mikor volt először idehaza?

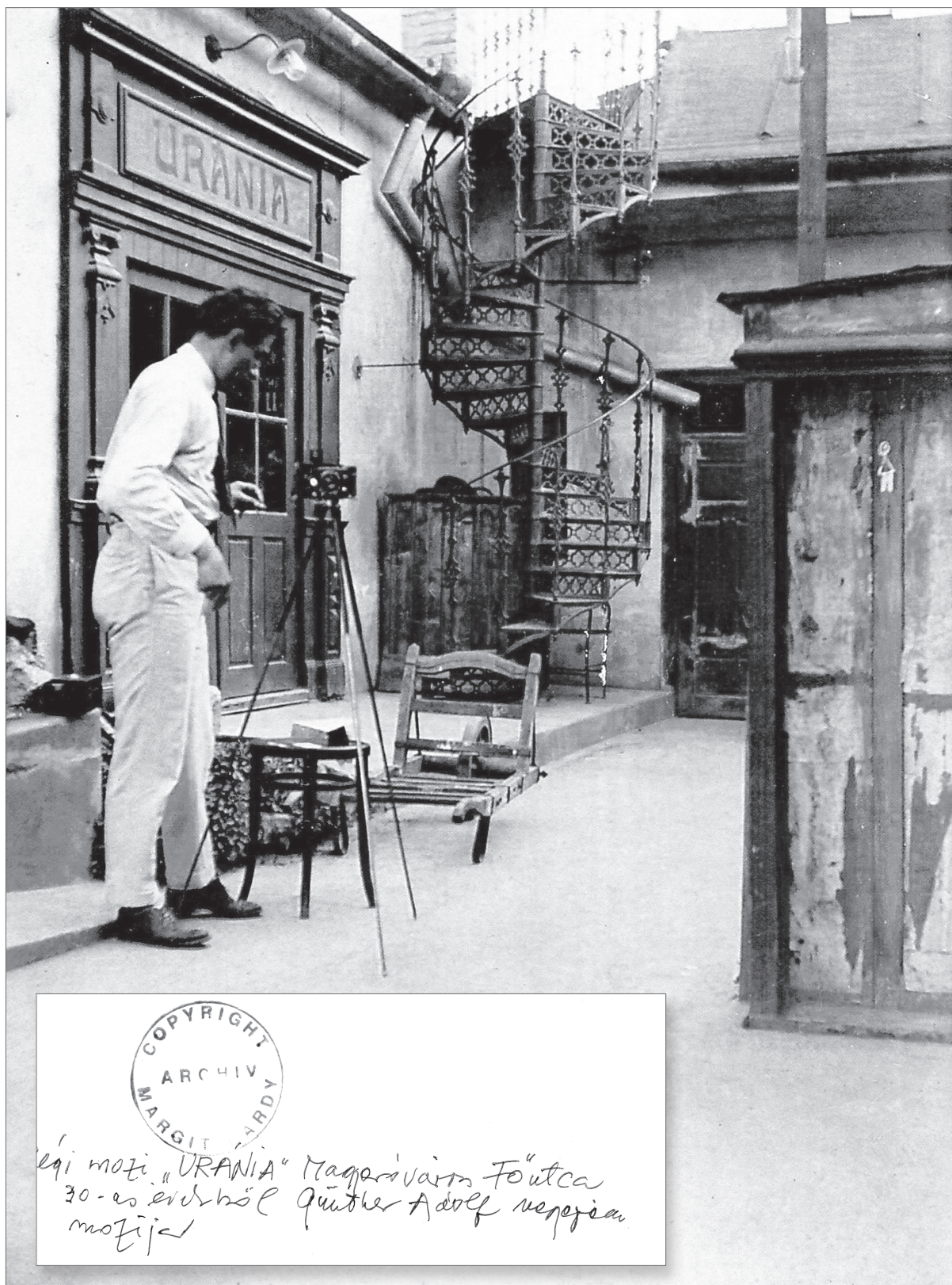
– Azt hiszem hat évvel a forradalom után. Akkor jöttem először, amikor német útlevelet kaptam, bár megtartottam magyar állampolgárságomat is. Vonattal érkeztem karácsony előtt. Szüleim nem tudták, hogy jövök. Emlékszem, ott ültem a kályha mellett, s rumot kértem, de azért küldtem ki szüleimet a szobából, hogy kicsit magamban sírjak, mert nem akartam, hogy ők ezt lássák.

Meg voltam hatódva, és mindig megvagyok, amikor visszajövök. Szerettem ezt a várost és ma is szeretem. Itt jártam elemibe a rendőrség melletti iskolába, aminek az épülete ma is megvan.

– Ma Bolyai a neve.

– A Günter nagyszüleimnek volt egy mozija a mai OTP épülete helyén, mögötte egy gyönyörű kis ház állt, s a mozi gépházából ki lehetett oda jutni. Amikor nagyapám már visszavonult, akkor nagyanyám vezette a mozit.

De ha még gyönyörűséges épületet kellene említenem, akkor a magyaróvári posta épületét említeném. Még így, leromlott állapotában is nagyon szép. Nagy kár, hogy nincs rajta egy tábla a tervező nevével.

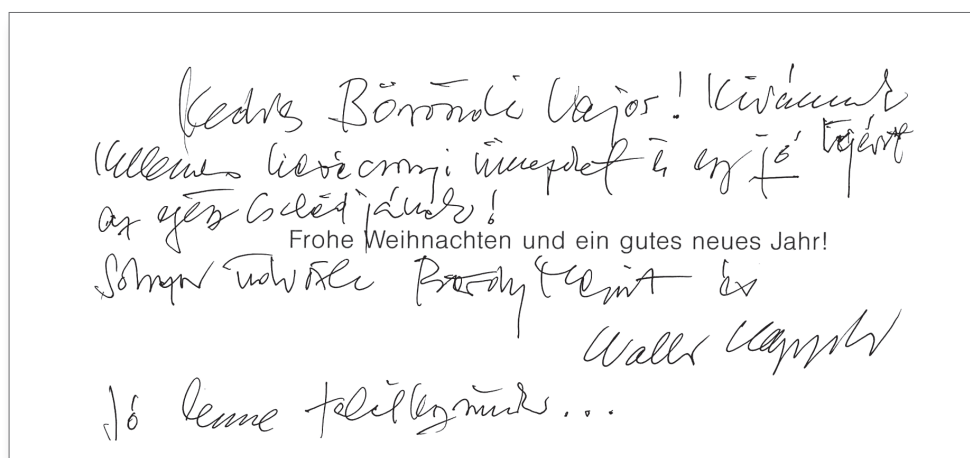

A beszélgetés közben sorravettük a magyaróvári Fő utca épületeit, s az idős művésznak hirtelen a Nehézkereszt jutott eszébe. Kiautóztunk a Feketeerdei úti temetőbe, ahol megszemlélte a szobrot, s kissé megbékélt azon tény fölött, hogy eredeti helyéről elmozdították. – Bizonyára nem tudták, hogy mi célt szolgált a Lajta mellett – mondta. – Őseink nem voltak buták, s 1794-ben, amikor állították, valószínűleg Kálnokra menet állottak meg itt.

– A kereszt német felirata agresszív, fenyegető – állapította meg, így még különösebb egy temető közepén. De ha már idehozták, s felújították, feliratot kellene tenni rá, hogy honnét hozták ide.

– Ezt írja meg, mondta búcsúzóul.”

Végül Bárdy Margit megtért ősei porához, temetésére Magyaróváron került sor 2025. szeptember 29-én. Remélhetőleg szülővárosa megőrzi emlékét!

szél-járás

Görföl Jenő

Séta Jókai (emlékek) nyomában

Nem csak a Felföldön

Olyannyira nem csak ott, hogy kezdjük egyenesen Pozsonyban. Mégpedig az evangélikus temetőben, a Védcsölöp út mellett, az egykori Kecske kapu közelében. Itt egyenesen a rokont, Thaly Kálmánt keressük fel (Thaly Kálmán édesanyja, Barthalos Katalin révén Jókai Mór másod-unokatestvére volt), aki a Jeszenák-kripta mellett a bal oldalon a harmadik vagy negyedik sírban pihen, és akiről Kakas Márton (pardon, Jókai) arcképcsarnokában ezeket írja: „(Minthogy) Thaly Kálmán akadémiai tag; – tehát kollegám. Minthogy komáromi születésű; – tehát patriótám. Minthogy kálvinista; – tehát hitsorsosom. Minthogy poéta; – tehát mesterembertársam. Minthogy atyámfia; – tehát rokonom. Minthogy szép fiú; – tehát hasonlóm. Minthogy Vak Bottyán írója; – tehát határozatista pártfelem. Minthogy nem lapszerkesztő; – tehát nem riválisom. Minthogy nem kritikus; – tehát nem gyilkosom. Minthogy nem színész; – tehát nem áldozatom. Minthogy nem jár bugyogóban; – tehát nem kijózanult új nemzedék. Minthogy nem szónok; – tehát nem ellenjelöltem.

Tehát ezen tizenkét oknál fogva, ugyan hogy kívánhatná tőlem valaki, hogy olyan rossz élceket mondjak rá, mint az eddigiekre mondtam. Csupán azt az egyet szeretném tőle megtudni, hogy vajon mit csinálna Vak Bottyán, ha azzal a megmaradt félszemével azokat a dolgokat látná, amik most történnek, s aztán a szeges buzogány helyett egy olyan rozsdás kalamus volna a kezében, mint nekem?”

Talán elmotyogtam a sírnál az írófejedelem által feltett kérdést, persze választ hiába vártam. Felidéztem egy korábbi olvasmányomat, rémlett, hogy Thaly az *Ocskay László II. Rákóczi Ferenc fejedelmi dandárnoka és a Felső Magyarországi hadjáratok 1703–1710* című (a címnek utána kellett nézni) művének első példányát Jókainak, második unokatestvérének ajándékozta. Meg az is eszembe jutott, hogy ennek alapján szület(he)tett meg a Mester 1882-ben megjelent regénye, a Szeretve mind a vérpadig. Vajon az 1909-ben meghalt Thaly kapott-e a könyvből? Biztosan. Így hát ebben a tudatban megnyugodva mentem tovább.

S meg sem álltam a nem is olyan messze lévő egykori Jókai utcáig. Ahol, ha 1894. június 3-a lett volna, hatalmas tömeg tartott volna szembe velem a Városházáról, hiszen ott volt a régóta tervezett és a Toldy-kör által szervezett Jókai ünnep. Maga az ünnepelt ugyan nem jelenhetett meg, de a Városháza díszterme dugig megtelt. Az ünnepség végén indult a tömeg a zászlódíszbe öltözött Jókai-utca 10-es számú háza elé. Velük találkozhattam volna, ha nincs köztünk a több mint száz évnyi távolság. Az ünneplők megálltak a ház előtt, ahol a kis Jókai 1836/37-ben Zsigmondyéknál lakott együtt a két Zsigmondy gyerekkel. Rényi Dezső A Toldy-kör elnöke beszédet mondott, leleplezték az emléktáblát, a teológusok kórusa elénekelt a Himnusz, s a tömeg Jókait éltetve feloszlott. Mint mondtam, lekéstem az ünnepséget. Mire odaértem se ünnepség, se utca, se ház, se tábla... Most ismét megvan a tábla (persze ház nélkül), a múzeum egyik időszakos kiállításán látható. A rajta lévő szöveg: *Jókai Mór koszorús költőnk e házában tölté 1835–1837. tanuló éveit. Ennek, és félszázados írói jubileumának emlékére, a Pozsonyi Toldi-Kör. 1894. Jókai egykoriban hozzád járt német igére, Most te sietsz hozzá nemzeti szóra, Pozsony.*

Thaly Kálmán síremléke a Kecske kapui evangélikus temetőben

Az egykori Szél, később Jókai utcából, és mai Szél utcából is látni lehet a várat, amit a gyerekként itt járt Jókai óriási vesztőhelynek mondott nagynyjának. 1879-ben már tanulmányútra érkezik Pozsonyba, majd tovább a Vág völgyén át – most már a Felföld felé. Az író Pozsonyból vonaton folytatja útját Trencsénbe, megcsodálja a várat, hatalmas uráról, Csák Mátéről később írásában így emlékezik: „Oly hatalma volt, hogy háborút tudott viselni egyszerre két király, a magyar és cseh ellen, s ketten se bírtak vele. Ez a rom Budavárának versenytársa s Komáromnak és Visegrádnak fennura volt valaha.” Kocsikon az őt ünneplő társasággal ezután ellátogat Trencséntepliere is, majd Illavát érintve egy várromot látogat meg, amelyet ma Košecának hívnak, lánykori neve Kossatecz, Kaszanagyvárálja volt. Akkori tulajdonosa, Petrőczy István résztvevője volt a Wesselényi-felkelésnek. A várat Esterházy Pál a császár nevében elfoglata és hálából a levegőbe repítette. Ma néhány szikla és falmaradvány

emlékeztett a szebb napokra. Jókai ezt így írja le a Vág völgye című írásában: „A hatalmas főurak elmúltak. Idegen kastélyok címermeiben néz le még ránk a kékszemű Petrőczy, akié a vár volt, s a délceg Thököly, aki azt végsőkig védte.”

Szénássy tanár úr megjegyzi, hogy Jókaira óriási hatással volt a felföldi látogatás. Nem tud szabadulni a táj varázsától. Az író vágvölgyi útját a pozsonyi sajtó élénk figyelemmel kíséri. Leírják, hogy meglátogatta a Trencséntől negyedórányira található Szkalka dűledező klostromát (mára elég rendesen helyreállították, látogathatóvá tették). Innét már igazán nem volt messze Csejte. Az egykor

A trencséni és a csejtei vár

benne lakó Báthory Erzsébetről szóló mondák természetesen odacsalogatták a várúrnő cselekedeteiről a környéken, sőt az egész országban elterjedt rémtörténetek helyszínére. Amelyek az író tolla alól így kerültek ki: „S e holt falak története még oly közel van. Itt borong a dült vár, melynek árnyékos bolthajtásában világszép asszonya, a szép Báthory Erzsébet emléke kísért. Szűz lányok

Beckő vára

vérében szeretett fürdeni: attól lett oly fehér. Még bejárható a pince, ahová háromszáz áldozatát eltemette. Átellenben a szomszéd várrom, melyben az ifjú lovag lakott, akinek kedvéért akarta a szép nő még szebbé tenni magát.”

Beckót a minden mesére, mondára figyelő, minden érdekességet megjegyző, leíró Jókai természetesen nem hagyhatja figyelmen kívül. „Amott hajlik ki a folyam fölé a magányosan álló bérc ... melynek tetején egy bolond szavára emeltetett várat egy még nagyobb bolond, Beczkó.”

Életrajzírói, munkáinak ismerői, elemzői, de talán az olvasók is vallják, hogy a felföldi utazásokkal, az ott szerzett élményekkel teli évek nem múltak el munkásságában sem nyomtalanul, sőt talán rendkívüli színekkel tarkítottak azt.

1880-ban szintén a Felföldre indul. Mint a visszaemlékezések tudatják, nem bízta a véletlenre, de alaposan előkészíti az utat. Erre vall, hogy a vidéket alaposan ismerő két kísérőt szerez magának. Az egyik Samarjay Károly (ő Petőfi barátja is volt, és szintén a pozsonyi evangélikus temetőben nyugszik), a másik Andaházy Pál, aki akkor már a szabadelvű párt parlamenti képviselője. Trencsén megyei, 1861-ben már Trencsén megye tiszteletbeli főjegyzője. Madocsányban született és ott van kastélya. Ott tartott pihenőjük alatt ajánlotta a házigazda az írónak, hogy látogassák meg a közeli, kiégett kolostort.

A Thurzók nagybiccsei lakodalmi palotája – A palota portáléja

Állítólag ez a kolostor és a hozzá fűződő monda adta az ötletet Jókainak a Páter Péter megírásához. S mivel a regény egy része Nagybiccén, a híres Thurzó lakodalmon játszódik, nézzük csak meg hogyan ír erről Jókai, aki valószínűleg járhatott is Nagybiccén.

Történt ez időben Magyarországon, hogy egy püspök megházasodott. Olyan rendkívüli eset ez a papi nőtlenség behozatala óta, hogy párját hiába keressük a krónikákban. Thurzó Imre, nyitrai püspök volt az, a kivel az a csoda megesett s történetét megörökíté pergamen, márvány és az emberi emlékezet. A magyar felvidéken a Vág mentén minden háznál őrzik ezt a szájhagyományt. Thurzó Imre utolsó férfi

A Tatra és a Lomnici-csúcs

sarja volt annak a hírneves őscsaládnak, mely Magyarországnak annyi nagy hadvezért s nádorispánt adott s birtokainak tömege egy kis királyság volt. A püspökkel el kellett volna enyészni a nevezetes nagy családnak. Ez pedig országos veszedelemnek tekintődött.

A pápa segített a bajon. Egy bullát adott ki, valóságos bullát, nem holmi brévét «Sub annulo piscatoris» (a halász gyűrűje alatt: a mi a brévék pecsétje volt), hanem a valóságos ólom függő pecséttel, a mit a pápaság címere ékesít, s a mi (kegyelmi ügyről lévén szó benne) sárga és veres zsinóron csüggött s abban a bullában dispENZÁLTA Thurzót a coelibatus kötelme alól, oly módon, hogy megengedtesse a püspöknek megházasodni és e célból lutheránussá lenni, ad hoc; tudniillik megengedett neki, hogy minden birtokaiban és méltóságaiban megmaradjon: hanem a felesége szobájában, ott hadd legyen lutheránus. A krónika és a szájhagyomány hozzá teszi, hogy a püspök nagyon bőséges hasznát vette annak a dispENZÁCIÓNAK. Egy álló egész esztendeig tartott a lakodalma a szép Nyáry Krisztinával.

Még látható a nagy vendégterem a bittsei várban, a mit a püspök a menyegzőre építtetett. Maga a várkastély is ott áll még épen, barokk izlésű mélybevésett szoborművű főbejáratával, körülfutó folyosó is, (mely 1911-ben tűzvészben leégett) épült Medgyaszay István tervei alapján, és a magyar szecessziós építészet egyik jeles alkotása. A Jókai-szobor (alkotója Darázs Rozália), illetve az író tekintete erre a toronyra néz.. Ám, ha már itt tartunk, említsük meg Ógyalla másik hírességét is, akit ugyancsak ismer a magyar világ. Ő pedig Feszty Árpád, aki 1856-ban született itt, és a Magyarok bejövetele című körkép festőjeként ismerik a legtöbben. Nem mellékesen Jókai Rózának, Jókai Mór lányának volt a férje. Nos, most fűzhetem be a szövegbe a már ígért nagymagyari szálát. Persze kis kerülővel, és

A lőcsei pellengér

A krasznahorkai vár tanácssterme

Emléktábla a szülőház helyén álló épületen

utalva Jókai és az Andrássyak rokonságára, ami Krasznahorka vagy Betlér kapcsán hangozhatott el. Jókai Mórnak volt egy fogadott lánya, Benke Róza, Laborfalvi Róza lánya. Ő volt a második Róza, aki viszont szerelembe keveredett gróf Andrássy Gyulával, a „szép akasztottal”, Manó testvérével, s a kapcsolat gyümölcsként megszületett III. Róza. Ő Feszty Árpád festőművész felesége lett. Feszty betegsége ideje alatt lánya, Feszty Masa gondozta, mint írják, „a legtöbb örömet okozta a festőnek”. Egyébként pedig a magyar egyházművészet elismert alkotója, festőművész lett. Nagymagyar pedig úgy kerül most az írásba, hogy az ottani templomnak adományozott egy gyönyörű, 1970-ben festett Szent Rita képet.

Folytassuk most már a sétánkat a szülőhely körül.

Az író, köztudott, Komáromban született. Szülőháza a mai Király püspök utcának, akkor Vármegye utcának hívták, a Selye János gimnázium épületével szembeni telkén állott. Időközben lebontották, így hát az emléktábla a helyén álló ház falára került. A tábla szövege igazolja az leírtakat: „Ezen a telken állott az a ház, melyben Jókai Mór született 1825. február 18-án.” Innét a gyerek Mór két éves korában költözött át a család az akkori Nagy Mihály utca és Szombathy utca (ma Határőr utca és Jókai utca) sarkán lévő házba. Ebbe az épületbe ma már egyre nehezebben jut be a látogató, régebbi ottjártamat felidézve csak egy boltíves (talán) kőkapura, vagy ajtóra emlékszem. Takács Sándor, a piarista szerzetes, pap, történész, aki még találkozott az íróval, nagyon szépen ír róla. „Hát bizony egyébről sem beszéltünk, mint szülővárosunknak, Komáromnak múltjáról. S én, a város monografusa, álmélkodva hallgattam, minő alaposan ismeri ő e sokat szenvedett város múltját. Nem csoda tehát, hogy oly mesteri módon és mégis oly híven írta meg a komáromi nagy földrengést, a dunai híd leszakadását, a nagy tűzvészt stb. A monarchiáról szóló nagy munkában is ő akarta Komáromnak és vidékének múltját és jelenét megírni. Nagy kár, hogy a betegség ebben megakadályozta. Majd így folytatja: „Jókaink, amint tudjuk, még gyermekkorban volt, mikor a kertészkedést megkezdte. Komáromban minden ház körül volt kert s mindenik nagyasszony – köztük Jókai édesanyja is – lelkes kertgazda volt. Az iskolában és otthon a kis Jókai hamar elsajátította az oltást, a szemzést, az ültetést s mód nélkül megszerette a kertészkedést. Természete lévén a magány keresése, az elmélyedés a természet titkaiba, semmi nem felelt meg lelkének annyira, mint a kertészkedés. Hite, szeretete és szelídsége aztán a fák és a virágok között folyton erősödött.” Később ezt írja:

„Ki nem olvasta az Aranyember-ben a Senki-szigetének megragadó leírását? Ne higyük, – amint sokan állítják, – hogy ez: is Jókai ragyogó fantáziájának a teremtese! Ifjúkori emlékeinek a felújítása ez. A Senki-szigetének leírása, fái, virágai, vízinövényei ugyanis a valóságban a komáromi sziget hű festése.”

A kis Ásvay Jókay Mór 1847–50 között az akkori lakásuktól nem messze lévő református kollégiumot látogatta. Az épület a református templommal szemben lévő telken áll. Rajta a presbitérium által a 175. évfordulón elhelyezett emléktábla Jókai mondatával: „Az én időmben a komáromi kollégium volt a Felvidék Mekkája...”

Nem szóltunk még arról, miért is lett írónk neve Mórícz. Erről a kortársak úgy írnak azért, mert édesapjának kedvelt hőse volt Benyovszky Mórícz. Arról több adoma szól, hogy író társa, Tóth Lőrinc címzett először egy levelet „Jókay Mór úrnak”, ami Jókait felpaprikázta és válaszában „Tóth Lőr úrnak” címezte leveleit. Később Petőfi unszolására kezdte az irodalmi életben a Jókay Mór nevet használni. Tóth Lőrinc pár évvel idősebb volt nála, szinte patrónusa volt, írják, első verseit is ő juttatta be a szerkesztőségekbe. Tóth Lőrinc szülőháza ma is ott áll a református templom mögött, a katona templommal szemben. A szabadságharc jeles politikus szereplője volt, Világos után elfogták és a haditörvényszék halálra ítélte. A golyótól Haynaunak a bécsi kamarillával való viszálya mentette meg, amikor az ellenük érzett haragtól vezérelve (egyesek szerint elborult elmével) az összes elítélteknek megkegyelmezett.

A Jókay család sírkertje a komáromi református temetőben

A fiatal Jókainak volt Komáromban egy jó pajtása. Samarjay Károlyék ugyanis a közelükben laktak. Barátságuk életük során megmaradt. A már említett felvidéki útjára 1879 augusztusában Jókai kérésére, mint már előzőleg is említettük, Samarjay Károly is elkíserte az író. Samarjay Károly fiatal korában Kossuth Hírlapjának levelezője volt. 1876-ban ő lett a Toldy-kör elnöke. Samarjay Károly jelentős összeggel járult hozzá a pozsonyi városi színház felújításához, amelynek megnyitóján díszvendégként Jókai is jelen volt. Az előadásra 50 évvel azután került sor, hogy a kis Jókay pozsonyi diákként Zsigmondyéknál lakott. Az ilyenkor szokásos bankett a Zöldfában (helyén ma a Carlton szálló áll) volt.

Most már ideje lenne szólni Jókai és Petőfi barátságáról is, amely Pápán, valószínűleg az önképzőkörben alakult ki. Ennek eredményeként hívta meg barátait, Petőfit és Orlait az 1841/42-es iskolaévet lezáró egzámenek után Komáromba. Erre a komáromi látogatásra Orlai így emlékezett vissza: „A tanév vége már küszöbön volt, s miután a vizsgákon is úgy ahogy átestünk, még egy összejövetelel búcsút vettünk barátainktól, s előre megállapított terv szerint Petőfivel Komáromnak vettük útunkat, hol a pár nappal előbb hazament Jókait látogattuk meg, kinek derék, jószívű anyja szívesen fogadott bennünket, s csak harmadnap bocsátott el házából.” A következő évben Jókai ismét meghívta Petőfit Komáromba, ahol ekkor két hetet töltött. A kutatók kiderítették, hogy idejük nagy részét Jókaiék Erzsébet-szigeti kertjében töltötték. Az 1795-ben felparcellázott Erzsébet-szigetena Jókay család akkor két telket vásárolt. Az egyik egy gyümölcsöskert volt és egy kis ház, melyben a hagyomány szerint Jókai a *Hétköznapi* című első regényét írta. Az író maga is leírja, hogy a Szigeten érezte igazán jól magát. „Az a kis fakunyhó ott a Duna-szigeti gyümölcsöskertben, az volt az én legdrágább palotám, amiben valaha tanyáztam. Ott írtam első regényemet.” A másik telken áll a Beöthy-villa, mely írók,

művészek találkozóhelye volt, s ahol 1913-ban állították fel a Jókai-filagóriát az író mellszobrával. Ez a szobor 1919-ben megsemmisült, 2020-ban új Jókai-mellszobrot állítottak itt fel. A másolat elkészítésére Bartusz György kéméendi mestert kérték fel.

Eötvös Károly, 1905-ben így ír a szigetről: „Megnéztem azt a kertet. Egykor gyümölcsfákkal, dísbokrokkal volt teljes. A nagy költő ide járt ki gyerekkorában s később is, amikor már lelkét elborította az ábrándok, képek, sejtelmek, csodás képzeletek világa. Innen ballagott ki a sziget felső orrára, hogy szétteljen a vízen, a partokon, a monostori erődökön, Csallóköz síkjain. Itt számlálgatta a dunai malmok kerekének fordulásait. Itt hallgatta a malomkerekek nyikorgását.

Szinnyei József így emlékezik: „Az iskolai szünnapokat 1845-ben Komáromban töltvén, különösen Beöthy Laczi társaságában sokat beszéltünk Jókairól, ki akkor szintén ott időzött édes anyjánál. Mint Laczi barátomtól értesültem, ő akkor rendesen korán kelt és a szigeti kertjükbe ment ki, hol estig tartózkodott a Hétköznapiakat írva; még az ebédjét is oda vitték utána.”

A Jókay család sírkertje

A komáromi református temető a köztemetőnek a Pozsony–Nyitra út melletti részén található. Az úttól kőkerítés választja el. Társadalmi, politikai, kulturális életünk számos jele pihen itt. A kapun belépve jobbra tartva hamarosan rátalálunk az egyik legismertebb komáromi, Jókai Mór szüleinek, illetve a Jókay családnak a sírkertjére. Már messzebből is felhívja a a kutató szem figyelmét a mívés kovácsoltvas ráccsal övezett parcella. A kis, talán 20–25 négyzetméternyi díszkertben Jókay József, Jókai édesapja, Pulay Mária, az édesanya, idősebbik fiuk, Károly és annak felesége, Csontos Klára alussza örök álmát. A komáromi emlékezet úgy tudja, hogy a sírkertet a családfő halála után az özvegy vásárolta meg, hogy majd egy helyen pihenhessen a család.

Görföl Jenő helytörténész, a szél-járás főszerkesztője, Jókai (Jelka)

szél-járás

Simon Zsuzsanna

Kétszáz éve született Ostermayer Károly

Ostermayer Károly (1825–1891) jeles és tekintélyes mosoni gabonakereskedő volt, aki egész életét ott élte le, egész működését ott fejtette ki, minden vagyonát ott szerezte és vagyona túlnyomó részét Mosonnak hagyományozta. Ostermayer Károly, a nemes emberbarát, a nagy jótevő. Első polgára volt életében és maradt cselekedeteiben halála után is Mosonnak.

Nevezik még Moson megmagyarítójának, hisz első sorban nagyszerű kisdédó alapítványának köszönhető, hogy itt a magyar szó gyökeret vert.

Végrendelete egy nemes lélek nemes gondolkodásának okmánya, melyben mindenről és mindenkiről megemlékezett: Rokonai, barátai, jóemberei, háztartásbeli személyei, orvosa, vadásztársa, ... támogatásán túl vagyonát jótékony és közhasznú intézmények gyámolítására fordította.

Intézkedett temetéséről, az egyháznak jutó hagyatékokról, a mosoni szegények között kiosztandó pénzösszegekről, a Mosoni Erzsébet Nőegylet, a Mosoni Betegsegélyző Egylet, a Mosoni Izraelita Nőegylet támogatásáról.

Javadalmazásban részesítette a mosoni és a máriakálnoki tűzoltóságot, a mosoni községi iskolát, de a magyaróvári piarista rendházat is.

A melegszívű emberbarát végrendeletében elengedte minden adósának összes tartozását, de még korábbi üzletfelének is visszafizette követelését.

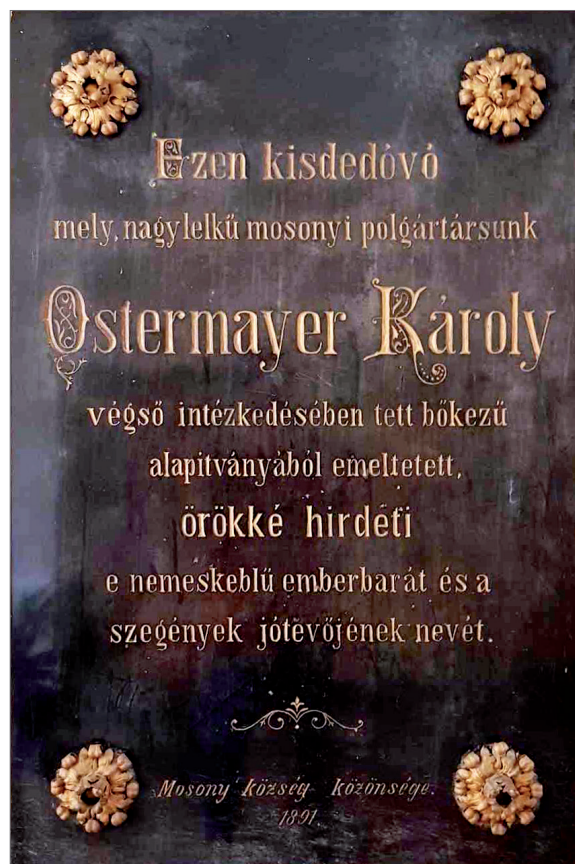
Elrendelte azt is, hogy minden hagyomány illetékmentesen adandó át a hagyományosoknak, vagyis még az illetéket is a hagyatéki összegből kellett kiegyenlíteni.

A felsorolt hagyatékok kifizetésével fennmaradó összes vagyonát pedig Moson községre hagyta, hogy abból az ő nevére egy kisded-óvodát létesítsen. Kikötötte, hogy azt apácák vezessék, s hogy oda felekezeti különbség nélkül vegyék fel a kisdedeket.

Így létesült az „Ostermayer Károly Alapítványa 1891”, s vele a ma is működő, nevét és emlékét őrző óvoda (1892.)

Ostermayer Károlynak nem volt gyermeke, de volt szíve, hogy sok ezer apróság és a szegények jótévőjévé válják minden időkre, míg Moson megmarad.

Síremléke a mosoni sírkertben található. Hálás szülőhelye arcképét festményen, emlékét díszes márványtáblán örökítette meg, s később róla utcát nevezett el.

Felhasznált irodalom:

Mosonymegyei Lapok, 1891. április
Gálosi Soma: Mosoni emlékek, 1923.
Mosonvármegye, 1942. november

Szakály Sándort köszöntötték hetvenedik születésnapján

A kisiparos famíliából származó, első generációs értelmiségi Szakály fiatalon a könyveket bújta, és sorra nyerte az iskolai tanulmányi vetélkedőket. S noha több megnyilatkozása szerint nem volt elhatározott dolog a történész hivatás választása, végül nemzeti múltunk egyik legismertebb és legkiválóbb kutatója vált belőle – írja Gali Máté a Mandiner 2025. november 28-i számában Szakály Sándor munkásságát méltatva, aki hetvenedik életévét betöltvén barátai és tisztelői a Stefánia palotában köszöntöttek másnap.

A neves történészről megjelent írás talán legfontosabb mondatát érdemes idézni: „Elévülhetetlen érdeme volt abban, hogy a Horthy-korszak fegyveres és rendvédelmi szerveiről az 1945 utáni pártállami történetírás több évtizeden át sulykolt torzításai helyett napjainkra hiteles, harag és részrehajlás nélküli kép rajzolódhasson ki.”

Szakály Sándor történészi munkásságát végig a tények tisztelete jellemezte, s az, hogy a források ismerete nélkül nem von le következtetéseket.

A születésnap ünnepségen felolvasták Orbán Viktor Miniszterelnök levelét, amelyben a Széchenyi-díjas történészt köszönti, de üdvözölte ebből az alkalomból Kövér László is, s a jelen politikai életének számos képviselője.

A kis ünnepségen költő barátai (Zalán Tibor, Tóth László és Böröndi Lajos) neki szóló versei is elhangzottak, s fotóösszeállításban is bemutatták a történész életét, pályafutását.

A sokszor támadások kereszttüzeiben lévő történész mindig szem előtt tartotta a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár által sokszor hangoztatott Deák Ferenc idézetet: “Ha tőlem függene, a sajtótörvénynek csak egy paragrafusa volna: hazudni nem szabad.”

Rövid köszöntőnkben idézzük föl a gazdag pályá állomásait, segítségül hívva a Wikipédiát.

Rövid köszöntőnkben idézzük föl a gazdag pályá állomásait, segítségül hívva a Wikipédiát.

Szakály Sándor (Török-koppány, 1955. november 23. –) Széchenyi-díjas magyar történész, az MTA doktora, a KRE egyetemi tanára. A VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár főigazgatója. Az általános iskolát szülőfalujában végezte, majd a kaposvári Munkácsy Mihály Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola tanulójaként 1974-ben érettségizett. 1980-ban történelem–könyvtár szakos bölcsészdiplomát szerzett az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Még ebben az évben a Hadtörténeti Intézet és Múzeumban tudományos segédmunkatársi

állást kapott; itt kezdte tudományos munkásságát. Fő kutatási területe az 1919 és 1945 közötti Magyarország történelme, az ország második világháborús szereplése, a volt magyar rendvédelmi szervek története, valamint a jelzett időszak politika- és sporttörténete.

1982. január 16-án „summa cum laude” minősítéssel a bölcsészettudományok doktorává avatták; disszertációja címe: *Magyar tábori csendőrség 1938–1944*, majd 1990 óta a történelemtudomány kandidátusa; értekezésének címe: *A magyar katonai elit 1938–1945*. 2006 óta a Magyar Tudományos Akadémia doktora.

1991. május 1-től a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Legújabb- és Jelenkortörténeti Osztály vezetője lett, 1992. augusztus 1-től 1997. július 31-ig az intézmény

Bécsi Kirendeltségének vezetőhelyetteseként dolgozott. 1997 és 1999 között a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum tudományos főmunkatársa, majd 2000. december 31-ig az intézmény főigazgatója volt. Ezután a Duna Televízió Rt. kulturális igazgatója, majd 2001-től alelnöke lett. 2004. augusztus 1-jétől az év végéig a Magyar Országos Levéltár főigazgatójának tanácsadója, főlevéltárosi besorolásban. 2005. márciusa és 2006. márciusa között az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában dolgozott tudományos kutatóként. 2006. április 1-től a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar Társadalomtudományi Tanszékének tudományos szaktanácsadója, 2007 szeptemberétől egyetemi tanára. 2009–2010-ben a veszprémi Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karának professzora. 2011 és 2013 között a Károli Gáspár Református

Gazdag életút áll történész barátunk mögött, aki ismeri, az tudja, hogy kitűnő előadó, lebilincselő stílusa még a legszárazabbnak vélt témákat is élvezetessé teszi.

Néhány éve épült föl egy súlyos betegségből, s a történész visszatért, ahogyan egy újságcikk címe is jelezte, s ismét végzi azt a feladatot, amit kitűzött maga elé: konokul, részleghajlás nélkül föltárni a múltat, annak minden szeletét, függetlenül attól, hogy a későbbi korok milyen érzelmi viszonyban vannak azzal.

B. L.

Egyetem Bölcsészettudományi Karának tanszékvezető egyetemi tanára, a Történelemtudományi Doktori Iskola alapítója és vezetője. 2013-tól a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tudományos rektorhelyettese és az NKE Rendészettudományi Karának egyetemi tanára egészen kormányzati kinevezéséig.

2014. január 2. óta a VERITAS Történetszemle Intézet és Levéltár főigazgatója egyben a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar tanszékvezető egyetemi tanára 2019-ig. 2019-től a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kara egyetemi tanára 2020-ig, majd 2021-től kutatóprofesszor.

2021-ben Széchenyi-díjat kapott.

Számtalan kiadvány szerzője, legutóbb Könyvekről és szerzőikről Recenziók, kritikák 2005–2024, Budapest *Facultas Cognoscendi Akadémia Alapítvány* (2025) jelent meg könyve.

Pozsonyi anziksz

Pozsonyba látogatott Berecz András

Berecz András Kossuth-díjas énekes, mesemondó látogatott a pozsonyi Csemadok-székházba október 9-én, hogy életpályájáról meséljen hallgatóságának. A Mathias Corvinus Collegium Dunaszerdahelyi Képzési Központjának és a Csemadok Pozsonyi Városi Választmányának közös eseménye a harminckilencedik Városi Kulturális Napok keretében valósult meg.

Berecz András a tőle megszokott közvetlenséggel, derűvel és humorral mesélt élete fordulópontjairól. „A mesemondást a jóisten dönti el”, így fogalmazott annak kapcsán, hogy miként lett belőle előadóművész. Persze ehhez szüksége volt szülei támogatására is, így a hozzájuk fűződő viszonyába is beavatta közönségét. Édesanyja kapcsán például azt mondta, hogy ő volt az első, aki hatott rá a népi kultúra tekintetében. „Nem volt tévénk, számomra édesanyám volt a főműsoridő.”

A Nemzet Művésze címmel kitüntetett Berecz András beszélt arról is, hogy előbb lett énekes, majd ezt követte a mesemondás. Az énekesi pályája kapcsán szóba került három hónapig tartó amerikai útja, melynek keretében népzene-szakkal közösen muzsikált különböző tengerentúli városokban. De ugyanígy számos helyszínen tanította is a népzénet, illetve dal- és mesegyűjtései okán bejárta Erdélyt és a Felvidéket.

Bár jogásznak és festőnek készült, a közönség legnagyobb örömére énekes és mesemondó lett, amiből maradandó ízelítőt kaptak azok, akik ellátogattak a Csemadok-székházba.

Megemlékezés Pozsonypüspökin

A kitelepítettek emléke előtt tisztelegtek Pozsonypüspökin október 5-én. A megemlékezést 2008 óta október első vasárnapján tartják az iskola kertjében felállított kopjafánál. A nap második felében adták át a Pozsonypüspöki Magyarorságnak Megmaradásáért Csemadok-díjat, amelyet idén Molnár Katalin vehetett át. A megemlékezés előtt szentmisét tartottak a helyi Szent Miklós templomban. Vadkerti József esperes-plébános prédikációjában rámutatott, hogy amíg nem tesszük magunkévá mások gondjait, problémáit, addig nem lesz előremozdulás. Az atya hangsúlyozta, hogy ki kell tekintenünk saját világunkból, hogy mások világát is felfedezhessük.

A szentmisét követően kezdődött a megemlékezés, amelyen részt vett Leskó László Tamás alvezredes, véderő-, katonai és légügyi attasé, Venyercsan Pál, a Liszt Intézet (Pozsony) igazgatója, Szelepcsényi Sándor, a kitelepített Szelepcsényi család leszármazottja, a helyi Csemadok alapszervezet tiszteletbeli tagja, Kevicky Krisztián, Pozsonypüspöki alpolgármestere és Nagy Mónika, a helyi alapiskola és óvoda igazgatója.

Az emlékbeszédet Venyercsan Pál mondta, aki kiemelte, hogy a szabadság nem ajándék, azért ősünk megküzdöttek. Venyercsan Pál hangsúlyozta, hogy a kitelepített családokra emlékezve, a hűségre, a kitartásra és a közösség erejére emlékezünk.

Az eseményt a diákok műsora tette még ünnepélyesebbé. Razgyel Viktória és Écsi Laura szavalt, míg Somogyi Vivien énekelt.

A kitelepítettek emléknapjának 2011 óta része a Pozsonypüspöki Magyarságának Megmaradásáért Csemadok-díj átadása is a helyi Vetvár Művelődési Házban. A kitüntetettet Jégh Izabella, a Csemadok Pozsonyi Városi Választmányának elnöke méltatta, az elismerést pedig Foglszinger Attila, a Csemadok Pozsonypüspöki Alapszervezetének elnöke és Foglszinger Zsolt, a helyi Csemadok alapszervezet Ifjúsági Tagozatának tagja adta át. Az idei kitüntetett Molnár Katalin, aki hosszú évek óta segíti a Csemadok munkáját. Az alapszervezetnek éveken át volt vezetőségi tagja, jelenleg az ellenőrző bizottsági tag, illetve a Csemadok Pozsonyi Városi Választmányának tagja.

A díjátadót követően apa és fia, idősebb és ifjabb Derzsi György lépett színpadra, hogy ismert dalokkal örvendeztessék meg közönségüket.

Tőzsér Árpád 90.

Tőzsér Árpád Kossuth- és József Attila-díjas költő, író, műfordító október 6-án ünnepelte kilencvenedik születésnapját. A jeles évforduló alkalmából tartottak könyvbemutatót a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumában.

A múzeum, a Csemadok, a Liszt Intézet Pozsony és a Pozsonyi Casino közös szervezésében megvalósult eseményen, a szerző három legújabb kötetét ismertették meg az érdeklődőkkel.

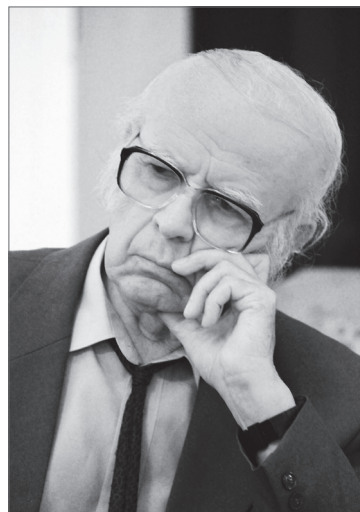
A jelenlévőket Jarábik Gabriella múzeumigazgató köszöntötte, majd Jégh Izabella, a Csemadok Pozsonyi Városi Választmányának elnöke tolmácsolta Tőzsér Árpád gondolatait.

Bár a Nemzet művésze címmel is kitüntetett szerző nem tudott részt venni a rendezvényen, felesége, Kállay Erzsébet megtisztelte jelenlétével az eseményt.

A könyvbemutató házigazdája Csanda Gábor, a Madách Egyesület elnöke volt, beszélgetőtársa pedig Tóth László költő. Bár ők maguk is sokat meséltek Tőzsér Árpádhoz fűződő viszonyukról, a művészetéről, sokrétű szövegeiről és műveltségéről, a főszerepet a szövegei kapták.

Bárdos Ágnes előadóművész, az újonnan napvilágot látott, *Europé földje*, *KMPC* és *Újabb szempontok az idő cáfolatához* című kötetekből olvasott fel. Így nem csak az ismert és elismert szerzőről hallhattak magvas gondolatokat az érdeklődők, hanem a három legfrissebb könyvével is alaposan megismerkedhettek azok, akik ellátogattak a rendezvényre.

Kaszás Kornél

Idén is találkoztak a helytörténészek Udvardon

Immáron huszonnyolcadik alkalommal találkoztak a szlovákiai magyar helytörténészek Udvardon. A Mérföldkövek elnevezésű konferencia, a Pro Patria Honismereti Szövetség, a Csemadok, Udvard Község Önkormányzata és a somorjai Bibliotheca Hungarica közös rendezésében valósult meg.

Az esemény, a hagyományoknak megfelelően, megemlékezéssel kezdődött, az Udvard központjában álló Meghurcoltak és kitelepítettek emlékoszlopánál. A Lebó Ferenc szobrászművész által készített köztéri alkotásnál Farkas Tibor, Udvard alpolgármestere köszöntötte az egybegyűlteket.

A konferencia a helyi művelődési házban folytatódott, ahol Görföl Jenő, a Pro Patria Honismereti Szövetség elnöke köszöntötte a résztvevőket. A honismereti találkozó idei témája, a magyar próza kiemelkedő alakjára, a kétszáz éve született Jókai Mórra való emlékezés volt.

Elsőként Varga Zsuzsanna, az érsekújvári Thain János Múzeum munkatársa tartott előadást Udvard történelméről, majd Csorba László történész, a Budapesti Történeti Múzeum főigazgatója mesélt a szabadsághős és művészpolgár Jókairól. Köteles László, a Csemadok alelnöke a málenkij robot szörnyűségeit hozta közelebb hallgatóságához, majd Dunajszky Géza helytörténész tartott előadást a pozsonyligetfalui temetőben található Levente síremlékről. Az idei Patria Díjat idén Dunajszky Géza vette át, akit Csáky Pál, korábbi európai parlamenti képviselő méltatott.

A találkozó második felében Fehér Sándor egyetemi oktató és Csuthy András régész, a Jókai ősök lehetséges származási helyéről végzett kutatásait ismertette a hallgatósággal. Ezt Duba Ernő helytörténész előadása követte, aki Duba Gyula, Hontfüzesgyarmaton található emlékházáról beszélt az érdeklődőknek.

A Kincskereső Mozgalom kapcsán Neszméri Tünde, a Csemadok elnökségi tagja osztotta meg gondolatait a jelenlévőkkel, majd felvezette két diák, Gjergji Izabella és Bukovszky Zsófia előadását. A Deáki Kincskeresők Bukovszky János életmeséjét tárták a hallgatóság elé. A konferenciát Varga Tibor és Jakab Ferenc, perbetei értékmentők előadása zárta, akik az Életvilágok című perbetei képeskönyvet mutatták be.

Kaszás Kornél

Dunajszky Géza helytörténész

Szabadság nélkül nincs jövő

A sortűz áldozataira emlékeztek Mosonmagyaróváron

– Október 26-ka szomorú nap Mosonmagyaróvár történetében, A budapesti eseményeket hallva ezen a napon egyetemisták, diákok, gyári munkások a laktanya elé vonulva követelték, hogy vegyék le a vörös csillagot. Sortűz dördült el, s több mint száz embert mészároltak le, közel ennyien sebesültek meg. Fájó, hogy végül valódi igazságtétel nem következett be, a laktanya parancsnoka úgy hunyt el, hogy elmaradt a felelősségrevonása. Nekünk azonban az a feladatunk, hogy emlékezzünk hőseinkre, és emlékeztessük a jövő nemzedékeit is, hogy szabadság nélkül nincsen jövő – mondta a Gyásznapi kapcsán dr. Nagy István, a térség országgyűlési képviselője, aki maga is részt vett a megemlékezésen.

Ezen a napon a város együtt gyászol és emlékezik. Napközben végigjárják azokat a helyeket, ahol elhelyezik az emlékezés virágait (Gulyás Lajos emléktábla a róla elnevezett utcában, egyetem, kórház, temetők), s kora este végigmennek azon az útvonalon, ahol elődeik is vonultak. S a Gyásztéren emlékműsor, s főhajítás zárja a napot.

– Azóta évtizedek teltek el, de a bátorság és az összefogás emléke ma is erőt ad. '56 szelleme ma is velünk él. Mert tudjuk: a szabadság nem ajándék, hanem felelősség, olyan érték, amit minden nemzedéknek őriznie kell – tette hozzá az agrárminiszter.

Közelebb hozni az embereket a természethez

A Morotva-tavi tanösvény új ékköve Dunaszegen a madárles és a kilátó

Újabb kincssel gazdagodott Szigetköz térsége: Dunaszegen átadták a Morotva-tavi madárlest és kilátót, a Morotva-tavi tanösvény új ékkövét. A projekt azon sikeresen elnyert és megvalósított pályázatnak a része, amely Dunaszeg község turisztikai kínálatának bővítése néven indult el évekel ezelőtt. Ennek bruttó költsége 76 millió forint volt. A beruházás két nagyobb projektből állt: az első része, a közösségi tér részeként funkcionáló színpad, már a nyárra elkészült a Ligetben. A meglévő kilátó felújításával és a madárles hozzáépítésével lett kész és teljes ez a település számára kiemelten fontos turisztikai beruházás.

– Ez egy újabb lépés abba az irányba, hogy térségünk természeti kincsei ne csak megmaradjanak, hanem élményt, tanulást és közösséget is jelentsenek mindannyiunk számára – mondta köszöntőjében dr. **Nagy István agrárminiszter, a térség országgyűlési képviselője**. Hangsúlyozta továbbá, hogy a tanösvény, a kilátó és a madárles mind azt a célt szolgálják, hogy közelebb hozzák az embereket a természethez. Hogy a látogatók megismerhessék a tavat körülölelő állatvilágot, a madarak vonulását, a vízparti élet titkait, és megtanulják, hogyan lehetünk felelősek e csodálatos ökoszisztéma megőrzéséért.

A tárcavezető kitért arra is, hogy hosszú egyeztetések és kitartó munka eredményeként a Morotva-tó osztrák tulajdonban lévő részét is sikerült visszavásárolni.

Mint mondta, ez egy valódi közösségi és nemzeti siker, amelynek köszönhetően a tó egysége újra helyreáll, és a jövőben már teljes egészében közös örökségünként tekinthetünk rá úgy, hogy magyar tulajdonként gondoskodhatunk róla.

Bartha Gusztáv, Dunaszeg polgármestere úgy fogalmazott: Ez a beruházás nemcsak településünk természeti értékeit emeli ki, hanem közösségünk összefogásának és jövőbe vetett hitének is a szimbóluma.

Hangsúlyozta: „Hiszem, hogy együtt ismét tettünk egy lépést egy zöldebb, élhetőbb és közösségibb Dunaszeg felé.” A polgármester büszkén osztotta meg a jelenlévőkkel, hogy e sikeres pályázatoknak köszönhetően a Szigetközi Tájegységi Bizottság döntése alapján a dunaszegi Morotva-tavat, a kilátóval, a madárlessel és tanösvénnyel együtt beválasztották a Szigetközi Tájegységi Értékek közé.

A tűnődő kötél táncos

Aknay Tibor új kötetéről

A lírai realizmus költői műveiben szokott jelenség, hogy a szerző az „itt és most” pozíciójából indul ki, innét veszi kezdetét gondolatainak vagy érzéseinek fölíveltetése. Nincs ez másként Aknay Tibor versvilágában sem, azzal a különbséggel, hogy az ő elrugaszkodása valóságos akrobatamutatvány: a lírai ego alatt ott tátong a végzetes mélység, fölötte az elérhetetlen kupola. Ez a több mint izgalmas helyzet azzal jár, hogy mutatványa közben belátja tér és idő végtelen dimenzióit. Magyarán az „itt és most” helyzetéből szempillantás alatt világtávlatot képes teremteni. Így legjava versei egyszerre mutatják a kiindulás pontját és jelen idejét, valamint a magányos lírai alany létének perspektíváját, ezzel utalva a tér messzi távlataira és a jövő időre is.

Aknay Tibor új versei az előző kötetéhez (*Gyalogszerrel a Tejúton*, Bp. 2023. Hungarovox Kiadó, 160 old.) képest jóval egy tömbből faragottabb, tömörebb, fajsúlyosabb benyomást keltő darabok, ilyenformán az „itt és most” helyzetéből elrugaszkodó szellemi-poétikai mutatvány még akrobatikusabb, még lenyűgözőbb. A gondolat vagy az érzelm íve egy rakéta röppályájára emlékeztet, dinamikája meg a kezdősebességből való gyorsulást idézi. Csak egyetlen példa a kötetből, a *Foga közt ezüstpénz* című költemény:

Lompos éj járkál odakint,
foga közt ezüstpénz a Hold,
porlik a vakolat idő
vele együtt mind, ami volt.

Háló volt alattam mindig,
hogy ne zuhanjak túl nagyot —
megrögzött szerencse fia —
köszönöm, hogy még itt vagyok.

Az éjszaka sejtelmes képétől egyetlen másodperc alatt a létért mondott köszönetig, a háláig jut el. Aknay Tibor lírai alanya – a klasszikusoktól ismert típust képviselve – azt az embert idézi, aki egyszerre és egymást erősítően képes racionálisan és emocionálisan, empirikusan és empatikusan közelíteni az élet dolgaihoz. Nála együtt fut a versek soraiban a meglátás és a megérzés, reflexiói egyszerre egyértelműek és összetettek. A befogadó a vers olvastán azonnal megérti, miről van szó; nem kell rébuszokat megfejtenie, szimbólumokat vagy látomásokat értelmeznie. Azonnal fölismerheti, hogy a valóság mely részletéről, az idő melyik metszetéről van szó. Aknay Tibor legjobb darabjaiban az egyértelműen, sőt pontosan kijelölt lírai alaphelyzet szinte azonnal föltöltődik a világ egészéről alkotott víziójával, nagyképével. A meglátott, megragadott valóságdarab, az elkapott pillanat köré szemvillanás alatt auraként odakerül a nagy egész, a lét teljességének villanásnyi képe is, ahogyan például a *Körmend ködben* című versben olvashatjuk.

Műveinek hangulatát az elégikus tűnődés, a megnyugvást áhító epikureista szemlélődés jellemzi. Lírai alanya elfogadja a sorsát, de ez nem önföladó beletörődés, mert érzéseit átfényezi a csöndes derű, a nemeslelkűség, a pátosztalan emelkedettség, az értéktudatosság és a morális elkötelezettség, a magányos tűnődő bölcsessége. Mintha a lírai alany fölötte állna az evilági nyüzsgésnek, és valamilyen szellemi, erkölcsi magaslatról tekintene le az evilági és hétköznapi kavalkádra.

A költő harmóniaóhajtása nem az idill kergetése, nem is éteri szépségvágy, mert poétikai mutatványán érezni a valódi emberi erőfeszítést, a szellem és lélek föladhatatlan fáradozását. Ahogyan például a *Talán* első szakaszában olvassuk:

Amit az idő ránk vakolt,
rétegeink lehullnak mind.
Pőrék leszünk és szabadok,
s megigazulnak szavaink.

Valóság és látomás, léttapasztalat és képzelet, gondolatszikra és elvonatkoztatás mesteri kifejeződése a *S festi magát* című darab, amely karakteresen mutatja Aknay Tibor elégikus, tűnődő verseinek jellegadó vonásait:

A szürkesség mögött
csak sejtem a hegyet,
a köd mindig igaz,
a többi képzelet.

Emlékezetemben
rejtőzik valahol,
mint régi sétákon
a letűnt ifjúkor.

Rámára feszül már
a köd sűrű vászna,
s festi magát a hegy,
hogyan nézzem csodálva.

A költő számára egyaránt ismerős, sőt otthonos a tér és az idő egyetlen darabkája, de ugyanilyen átérzett és fölfogott mindkettő végtelensége.

Mondjuk ki, Aknay Tibor jelentős költő, mert a villanásnyi látványban, az elkapott másodpercben képes fölidézni erővel, hatásosan fölmutatni a múlt homályából előfutó, az ismeretlenbe tartó időt és önmagát, az univerzum mélysége és magassága között egyensúlyozó kötéláncost. Úgy tekint az élet dolgaira – legyen szó a természet rendjéről vagy az emberi lélekről –, hogy a teljesség megragadásának reményét táplálja magában, miközben érzékelteti a körülötte levő világ összetettségét, ellentmondásosságát, és mindezeket a súlyosan felelős kimondás, mégis könnyed szépségű szövegformálás útján teszi.

Költészete azért is megragadó, mert érdekes paradoxont testesít meg. Ugyanis annak ellenére, hogy lírája gondolati jellegű, a centrumában rendszerint az ego, maga a költő személyisége áll. Kezdve azzal, hogy a versek túlnyomó többségében egyes szám első személyben szólal meg, rendszerint a kiinduló helyzet alapja ő maga, a pillanatnyi létállapota, élethelyzete. Csak néhány beszédes példa: „Ülök a felhőn, nézem a Napot” (*Kezdem érteni*); „Anyanyelv bölcsőm ringatott” (*Anyám dúdolt*); „Füvekbe rejtett arcom” (*Esőt nevet*); „A semmi kapujában kereslek, Istenem” (*Ha rád találnék*). A költő személyisége nyilvánvaló módon az emlékidéző, a világ dolgaira lélekből reflektáló versekben is központi szerepet játszik. A számolatlanul idézhető, rendre a művek első sorában szereplő „itt és most” szituációt éppen maga a költő pillanatnyi lelkiállapota, tudatműködése, érzelmi reakciója, helyzetfölismerése adja. Voltaképp ez a középpontban álló én a versek kiindulásának platformja, tőle és általa rugaszkodik el a már emlegetett költői mutatvány akrobatája.

Érdemes számba venni Aknay Tibor verstípusait, merthogy igen változatos a műfaji skálája, formakultúrája, stílusválasztéka. Az első kategória lehet a közvetlen élményeket, a konkrét kiindulópontokat nélkülöző, mondjuk így, szintiszta gondolati költemény, amelynek formája gyakran kötetlen vagy lazán ritmizált szabadvers (*Cipollafiókák*). A legtöbb darabot számláló csoport a látványelemből, a valóság egy részletéből kiinduló, érzetet, hangulatot megjelenítő, gondolatfutamot vagy érzelmi villanást megörökítő darab (*Július*). Ír költőelődöket, lírikusi példaképeket, hajdani poéták szellemét reinkarnáló művet; ezekben József Attilát (*Bárhogy nyüszít*) vagy Weöres Sándort (*Azért írnak*) idézi, sajátos lírai képmásukat alkotva meg. Van egy csokor konkrét emlékképből kiinduló, esetleg epikus szálát is magában foglaló verse, amely a régi időket és a lírai alany hajdani énjét idéző, rendszerint szabadvers formájú darab (*Megismételhetetlen; És az embert; Valaki mindig; Mint csendes víz*). Természetesen külön csoportot képeznek az istenkereső, Istent szólító versek, amelyek egyrészt a lírai ego és a Teremtő személyes viszonyát feszegetik, másrészt eredeti gondolatokat közölnek arról, hogyan látja, érzi, gondolja Aknay Tibor ember és Isten oda-vissza kapcsolatát (*Mindennek az ég alatt; Isten vásott gyermekének lenni*). Rövid, létfilozófiai tartalmú verseiben pedig arra mutat példát, hogyan lehet néhány poétikus ecsetvonással, parabolikus, metaforikus, áthallásos megoldásokkal az emberi lét lényegét megragadni (*Várhatna még; Visszavonhatatlanul*).

Új kötetének egyik igen lényeges sajátossága, hogy az itt megjelent versek tekintélyes hányada ütemhangsúlyos, a dalforma és a népköltészet legszebb hagyományait idéző költemény. Fölsorolni is nehéz lenne az egymást követő, kitűnő ritmusú, szellemes és szép megfogalmazású, szinte dúdolható darabokat, amelyek egyszerre hordoznak formai hagyományt és eredeti világlátást (*Őszi vers; Kirepül, visszaszáll; Arról felől; Édesanyám úgy ringatott; Parázs volnék...*).

A kötet izgalmasan érdekes darabjai a címben jelzett „tükörhomályban” láttatott világ kissé elmosódott képeit, tűnő hangulatait visszaadó, fátyolos képet mutató költemények. Ezek rendre magát a lírai alanyt ábrázolják, akkor is, ha leíró versként indulnak, akkor is, ha közérzetlírát sejtetnek. Az előbbire legyen példa a *Sűrű eső záporozik* első strófája:

Sűrű eső záporozik,
az én kedvem távolodik.
Oly messze jár, alig látom,
talán nincs is a világon.

Ismertetésem elején említettem, hogy korábbi köteteihez képest ebben a kiadványban nagyobb bőrségben szerepelnek az enigmatikus tömörségű, epigrammára emlékeztető, fajsúlyos megfogalmazású, pár soros versek; ezek gyűjteménye a *Létsoros* című fejezet. Az itt olvasható darabok megjelenített életérzése, atmoszférája, hangulata leginkább a haikuversek leheletfinom világát idézi, ahogyan például a *Helyzetjelentés* szól:

Valahol eb csahol.
Foszlós kalács az éj.
Morzsái szívemre hullnak.

A kötet olvasójának az az érzése támad, hogy Aknay Tibor rátalált erre a nagyon tömör, gondolatilag és hangulatilag fajsúlyos, kevés szóval sokat mondó, frappáns megfogalmazásokkal szembeötlő, nyomatékos versformára, és szinte lubickol bennük írás közben (*Akárhogy is; Létszárlat; Mintha nem én volnék*). Ezek többségében a lírai ego önmagára reflektál, ahogyan ezt a kötet egyik leghatásosabb verse, az *Őszi kérdés* szemlélteti:

A kert lépcsőin lefelé menet,
játszott velem az áldott képzelet:
két fok között – és nem volt tovább.
Maradtam én, s nem volt világ.

•

Aknay Tibor verselése tiszta beszéd, amely pontosan kijelöli a lírai alany pozícióját, a meglátott valóság és a megérezett lényeg egy-egy részletét, mégis érezni olykor a sorok között valami fátyolosságot, elmosódottságot, a tükör homályát. Talán onnét van ez a pillanatnyi bizonytalanság, az ábrázolásnak ez a moccanásnyi megbillenése, hogy a költő igyekszik egyidejűleg kifelé és befelé figyelni, a létezés megragadható jelenségeit és ezek belső reflexióit egyszerre rögzíteni. Ez a nézőpontváltás, a tűpontos megfigyelés és a befelé hallgató önelemzés egyidejűsége teremt egyetlen pillanatra bizonytalanságot, ahogy erre a *Fontos percek gyűjteni* című vers lehet példa. Továbbá e pillanatnyi és lehetetnyi homályfolt létrejöttében az is szerepet játszhat, hogy a költőben munkál a megfigyelő, értelmező szándék, de a világ nem adja meg magát egykönnyen. A lét igyekszik elrejteni, homályban hagyni magát, sőt a költő tükörképét is beleheli. A tükörhomály pedig mindenkor új feladatot ad a verselő értelmének és fogékony sejtelmének, mintegy előre hajtva, továbbvívva a versszöveget.

Itt érdemes fölidézni a „tükör által homályosan” Ingmar Bergmantól származó gondolatát, amely szerint Isten alászáll a földre, befészkei magát az emberbe, mint valami fontos, súlyos dolognak a tudása. Ahogy az ember megismeri önmagát, próbára teszi a maga isteni erejét, megismeri a maga végleteit is: a teljes odaadást és az ürességet. Aknay Tibor lírája az isteni képességgel megáldott személyiség példázatait nyújtja, ahogyan az ember meg a költő minden elődjénél, összes társánál, valamennyi pályatársánál közelebb igyekszik férközni a lét lényegéhez, odaadó megértéséhez. Mert ez az Aknay-líra a maga súlyával, tömörségével nem lehúzó, de imponálóan tömörszerű, nem szikár, de szűken mért szavaival és képes versbeszédével voltaképp az örök emberi erőfeszítést példázza, azt, hogy a lét lényegére tapintani az egyik legnehezebb, ám legkecssegtetőbb alkotói, költői vállalkozás.

(Aknay Tibor: *Tükörhomályban. Versek. Budapest, 2025. Hungarovox Kiadó, 135 old.*)

Mezey László Miklós (író, irodalomtörténész, Budapest)